

## 72. Tiistaina 5 päivänä kesäkuuta 1990

kello 19

### Päiväjärjestys

|                                                                                                                                                                                           |      |                                                                                                                                                                |      |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
|                                                                                                                                                                                           |      |                                                                                                                                                                | Siv. |
| Ilmoituksia                                                                                                                                                                               | Siv. | 5) Ehdotus laiksi Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta .....                                                                                                   | 2194 |
| Toinen käsittely:                                                                                                                                                                         |      | Hallituksen esitys n:o 6<br>Pankkivaliokunnan mietintö n:o 3<br>Suuren valiokunnan mietintö n:o 59                                                             |      |
| 1) Ehdotukset laiksi rikoslain muuttamisesta ja laeiksi eräiden siihen liittyvien rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittävien muiden lakien muuttamisesta .... | 2170 | 6) Ehdotukset laeiksi alkoholilain 3 §:n ja keskioluesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta .....                                                                | „    |
| Hallituksen esitys n:o 66/1988 vp.<br>Lakialoite n:o 46/1989 vp.<br>Lakivaliokunnan mietintö n:o 6<br>Suuren valiokunnan mietintö n:o 56                                                  |      | Hallituksen esitys n:o 56<br>Talousvaliokunnan mietintö n:o 5<br>Suuren valiokunnan mietintö n:o 68                                                            |      |
| 2) Ehdotus laiksi leimaverolain muuttamisesta .....                                                                                                                                       | 2193 | 7) Ehdotukset laiksi rakennuslain muuttamisesta .....                                                                                                          | „    |
| Hallituksen esitys n:o 50<br>Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 21<br>Suuren valiokunnan mietintö n:o 64                                                                                |      | Hallituksen esitys n:o 135/1989 vp.<br>Lakialoitteet n:ot 137/1987 vp. ja 18 Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 11<br>Suuren valiokunnan mietintö n:o 65  |      |
| 3) Ehdotus laiksi omenan tullin muuttamisesta .....                                                                                                                                       | „    | 8) Ehdotus laiksi valtion maatalousteknologian tutkimuslaitoksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta .....                                                      | 2196 |
| Hallituksen esitys n:o 52<br>Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 18<br>Suuren valiokunnan mietintö n:o 57                                                                                |      | Hallituksen esitys n:o 53<br>Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 6<br>Suuren valiokunnan mietintö n:o 60                                               |      |
| 4) Ehdotus laiksi teollisuudelle ympäristönsuojeluinvestointeihin myönnettävistä valtiontakauksista annetun lain muuttamisesta .....                                                      | 2194 | 9) Ehdotus laiksi leipomotyölain 1 ja 3 §:n muuttamisesta .....                                                                                                | „    |
| Hallituksen esitys n:o 55<br>Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 19<br>Suuren valiokunnan mietintö n:o 58                                                                                |      | Hallituksen esitys n:o 58<br>Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 15<br>Suuren valiokunnan mietintö n:o 61                                                         |      |
|                                                                                                                                                                                           |      | 10) Ehdotukset laeiksi maatalousyrittäjien eläkelain 6 §:n 4 momentin ja 6 f §:n 3 momentin kumoamisesta sekä tapaturmavakuutuslain 58 §:n muuttamisesta ..... | „    |

Siv.

Hallituksen esitys n:o 69  
 Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 16  
 Suuren valiokunnan mietintö n:o 62

11) Ehdotukset laeiksi työntekijäin eläkelain 12 §:n ja lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 9 §:n sekä yrittäjien eläkelain 10 §:n muuttamisesta ..... 2196

Hallituksen esitys n:o 68  
 Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 17  
 Suuren valiokunnan mietintö n:o 67

12) Ehdotus tuotevastuulaiksi ..... 2197  
 Hallituksen esitys n:o 119/1989 vp.  
 Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 4  
 Suuren valiokunnan mietintö n:o 63

13) Ehdotus laiksi asunto-olojen kehittämisrahastosta annetun lain muuttamisesta ..... 2204  
 Hallituksen esitys n:o 60  
 Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 5  
 Suuren valiokunnan mietintö n:o 66

Pöydällepanoa varten esitellään:

14) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 12 hallituksen esityksestä laiksi etuostolain muuttamisesta (HE n:o 104/1989 vp.) ..... 2205

15) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 13 hallituksen esityksestä laiksi rakennuslain muuttamisesta (HE n:o 103/1989 vp.) ..... „

16) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 14 hallituksen esityksestä laiksi kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 31 §:n muuttamisesta (HE n:o 157/1989 vp.) ..... „

17) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 3 hallituksen esityksestä laiksi tieliikennelain muuttamisesta ja laiksi pysäköintivirhemaksulain 1 §:n muuttamisesta (HE n:o 37)..... „

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pe-sälä.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon.

### Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

**1) Ehdotukset laiksi rikoslain muuttamisesta ja laeiksi eräiden siihen liittyvien rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittävien muiden lakien muuttamisesta**

Toinen käsittely  
 Hallituksen esitys n:o 66/1988 vp.  
 Lakialoite n:o 46/1989 vp.  
 Lakivaliokunnan mietintö n:o 6  
 Suuren valiokunnan mietintö n:o 56

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 56. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

### Yleiskeskustelu:

Ed. Vähänäkki: Arvoisa herra puhemies! Kun viime viikon torstaina kuunteli ed. Niinistöä ja muita kokoomuslaisia puhujia tässä salissa, ei olisi uskonut, että käsitellään todella vuosisadan uudistusta. Heidän puheitaan kuunnellessa tuli vain mieleen, että heidän ajatuksissaan on, että tärkeintä olisi, että eräs vero- tai muu maksuvelvollisten ryhmä pääsisi mahdollisimman tehokkaasti kiertämään veronmaksuja ja joutumasta syytteeseen velvollisuuksiensa laiminlyönteistä tänä aikana, jolloin nimenomaan eläkkeensaajat ja palkansaajat joutuvat jokaisesta ansaitsemastaan pennistä maksamaan veroja viimeistä tippaa myöten.

Tuli mieleen lilukanvarsikeskustelun yhteydessä, kun uudistettiin valtiosääntöä, siinä rinnastuksena mainitsin, että keskustapuo- lueen taholta tuotiin esiin, ettei niinkään tärkeätä ole presidentin vaalitavan muutos, vaan se, miten tutkitaan, onko kulloinkin

istuva presidentti sairais vai terve, kykenevä hoitamaan virkaansa. Yhtä lyhytnäköinen oli kokoomuksen käynnistämä keskustelu verorikkomuksesta. Tämän vuoksi sos.dem. ryhmä ei ryhmänä eikä yksittäisinä edustajina käyttänyt puheenvuoroa siinä keskustelussa. Me haluamme esittää kantamme nyt ja nimenomaan lähtien ensimmäisinä liikkeelle ottaen huomioon sen, että ollaan tekemässä vuosisadan uudistusta.

Mitä tulee verorikkomukseen, ohimennen voin todeta, että hallituksen esitys oli jo sinänsä hyvä, mutta sitä kompromissoitiin, yritettiin saada tietyt vastaanhangottelijat kuvaan mukaan ja tehtiin kompromisseja kompromissien päälle. Ihmetyttää, että kokoomuksen ryhmässä halutaan oma pääministeri ja ministeristö yli kävellä — tai tietyt henkilöt tässä ryhmässä näin haluavat. Näyttää siltä, että kompromissiakaan ei synny, koska se ei ole kelvannut. Saattaa käydä niin, että yksi ja toinen joutuu tyytymään hallituksen esitykseen, joka on ehkä joidenkin mielestä vielä huonompi esitys kuin kompromissi, johon me olisimme olleet valmiit.

Nykyinen rikoslaki on peräisin vuodelta 1889. Jokainen ymmärtää, että uudistamisen tarve on mitä polttavin. Maailma on mennyt sadassa vuodessa eteenpäin, ihmisten oikeustaju on muuttunut, kehitys on tuonut esiin sellaista rikollisuutta, jota ei sadan vuoden takainen agraariyhteiskunta kuvitella voinut koskaan olevankaan; tulivat muovirahat, atk-rikokset jne.

Kesäkuusta 1988 alkaen on lakivaliokunta — eli siis kaksi vuotta — käsitelty, voi sanoa, viikoittain tätä asiaa, rikoslain kokonaisuudistusta. Sinä aikana on kuultu 46:ta asiantuntijaa, joista muutamia useampaan kertaan. Haluan tässä yhteydessä tuoda esiin muutamia keskeisiä periaatteita, ei kokoomuslaisia lillukanvarsia, vaan nimenomaan eräitä uudistuksen keskeisiä periaatteita, jotka ovat toteutumisen osalta jääneet joko puolitiehen taikka jotka ovat toteutuneet vallan hyvin.

Ensiksikin kokonaisuudistus on tullut osauudistuksina, joista ensimmäinen osa, varallisuus oikeudelliset rikokset, on nyt käsiteltävänä. Vaikeutena on tältä osin osauudistuksen vuoksi ollut se, että olisi voitu verrata eri rikoslajeja ja rangaistuksia eli rangaistustason määrittely myöhempiä osauudistuksia silmälläpitäen.

Hankaluutena on ollut edelleen se, että rikosoikeudelliset yleiset opit tulevat vallan viimeisinä, kun niiden tavallaan pitäisi olla ensimmäisinä, koska ne sävyttävät kaikkia muita rikoslain lukuja.

Vaikeutena on ollut myös keskittämisperiaatteen noudattaminen eli se, että kaikista erikoislaeista, missä on joku asia kriminalisoitu, rangaistusta koskeva pykälä tulee keskittämisperiaatteen mukaan siirtää uuteen rikoslakiin. Tämä on aiheuttanut hankaluutta erityisesti hyvin viidakkoisen elinkeinorikoslainsäädännön puolella. Osin siitä aiheutui sellaisia vaikeuksia, jotka on joka tapauksessa myöhemmin korjattava.

Yhtenä hankaluutena on se, että tietokonerikoksia keskeisiltä osiltaan ei ole voitu varallisuusrikoksia koskevaan osaan ollenkaan sisällyttää. Niinpä paljon puhuttu hakkerointi, tietokonejärjestelmään ankarasti puuttuminen, on jäänyt toistaiseksi kriminaalisuomatta.

Edelleen se seikka, että Euroopan yhentyminen, josta joka päivä ja joka asian yhteydessä täällä puhutaan, kiirehtii eräitten, nimenomaan tietokonealaan ja myös muuhun varallisuusrikosoikeuden alaan liittyvien rikoslain määräysten uudistamista.

Hyvänä seikkana on todettava, ja ehkäpä voidaan sanoa sosialidemokraattisten lakivaliokunnan jäsenten hellittämättömän työn tuloksena, että lakivaliokunta on muuttanut esitystä asianomistajarikosten kohdalta siten, että niiden lukumäärä lisääntyy. Muun muassa näpistys ja lievä kavallus jne., eräät lievät rikokset, tulevat asianomistajarikoksiksi, joista virallinen syyttäjä voi nostaa syytteen siinä tapauksessa, että asianomistaja tekee ilmiannon — tai oikeastaan asianomistaja on silloin syyttäjänä. Tämä laajentaa sovittelun aluetta Suomen rangaistuskäytännössä, tai sen estämiseksi laaditussa käytännössä, ja edelleen se helpottaa mitä suurimmassa määrin poliisin työtä, etteivät he joudu tutkimaan jokaista suklaapatukkavarokautta, mitä tavarataloissa päivittäin tapahtuu.

Yhtenä erittäin suurena epäkohtana koen eräiden nimeltä mainittavien rikosten rangaistustason jäämisen liian korkeaksi. Malliesimerkkinä tuon esiin nimenomaan varkausrikoksen. Hallituksen esitys, jonka lakivaliokuntakin sitten pitkin hampain ja kompromissitietä hyväksyi, sisältää sen, että

varkaudesta tuleva maksimirangaistus kaksi vuotta putoaa ehdotuksen myötä puoleksi-toista vuodeksi.

Kaikki asiantuntijat lakivaliokunnassa, nimenomaan ne asiantuntijat, jotka olivat yliopistomiehiä, rikosoikeuden professoreita tai dosentteja, kuudesta kahdeksaan henkilöä, poikkeuksetta olivat ehdottomasti sitä mieltä, että varkauden rangaistusmaksimia ja siihen rinnastettavaa kavallusta ei olisi pitänyt jättää puoleentoista vuoteen hallituksen esityksessä eikä myöhemminkään, vaan pudottaa suoraan kahdesta vuodesta vankeutta yhteen vuoteen.

Kokoomus etunenässä ja muut porvariryhmät vastustivat esityksiämme nimenomaan tämän asian kohdalla. Ryhmämme olisi ollut vuoden maksimirangaistuksen kannalla. Mutta luovuimme asiasta, vaikka kysymys on ajan vaatimuksista ja periaatteista eikä todellakaan lillukanvarsista, joista verorikkomuksen kohdalla oli kysymys.

Epäsuhta varkausrikoksen osalta esimerkiksi pahoinpitelyyn ja yleensä väkivaltarikoksiin on tällä hetkellä rikoslainsäädännössämme — ja tulee hallituksen esityksen mukaan myös pysymään — mitä ankarin. Mainittakoon dosentti Tapio Lappi-Seppälän tietoina, että hän mainitsi, että puolet vuosittain Suomessa tuomittavista 20 000 ehdottomasta vapausrangaistuksesta tuomitaan varkausrikoksista. Ajatelkaa sitä, puolet kaikista vankilaan tuomituista ehdottomista on siellä varkausrikoksista! Edelleen sama taho ilmoittaa, että vuonna 1985 tuomittiin Suomessa varastamisesta 3 000 vuotta vankeutta. Rinnastuksena mainitsen, että tapoista ja murhista tuomittiin 700 vuotta, veropetoksista 28 vuotta ja konkurssirikoksista 16 vuotta.

Edelleen: varkauksista tuomitaan 40 prosenttia kaikista ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomituista. Pahoinpitelytuomioista tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen vain 12 prosenttia, vaikka pitäisi olla vähintään päinvastoin, kun ajattelemme katu- ja muuta väkivaltarikollisuutta. Veropetoksesta, huomio kokoomus, tuomitaan 1 prosentti kaikista ehdottomista vankeusrangaistuksista, ainoastaan 1 prosentti.

Edelleen todettakoon, että Suomessa voi saada 1 000 markan arvoisen esineen tai rahasumman anastamisesta ankaramman rangaistuksen kuin pahoinpitelystä, jossa

uhri lyödään ja potkitaan maahan ja vielä maassa makaavaa potkitaan ja kasvoihin tulee elinikäinen vamma.

Kumpi on tärkeämpi, ruumis vai vaate? Kansainvälisesti jos asiaa vertaillaan, niin Suomessa tuomitaan yksi kolmesta varkausrikoksesta tuomittavasta ehdottomaan vankeusrangaistukseen välittömästi ensi kerralla. Ruotsissa on vastaava luku 10 prosenttia, samoin Tanskassa. Meidän vankilamme ovat täynnä varkaita, ja ne tulevat tätä menoa edelleen täyttymään varkaista. Pahoinpitelijät ovat vapaina, pääsevät usein sakolla jne.

Lakivaliokunnan ja meidän ryhmämme onneksi tähän mietintöön on kuitenkin sisällytetty kohta, jossa todetaan siihen tapaan, että varkausrikoksen rangaistuksen määrään ja maksimiin palataan, kun asiassa eli rikoslain kokonaisuudistuksessa ollaan pitemmällä, kun saadaan mukaan äsken kerrottu vääristynyt suhde väkivaltarikoksien rangaistavuuteen.

Tällä menolla väkivalta kasvaa kaduilla. Vaikka ed. Aittoniemi sitä täällä jatkuvasti saarnaa, hän on myös ollut tiukasti vastaan sitä, että varkausrikoksista rangaistusmaksimia pudotettaisiin. Meille nauravat naurimaan aidatkin Euroopan yhteisössä, kun käsittelemme pikku varkaita ankarammin kuin pahoinpitelijöitä, joita meillä ei onneksi ole niin paljon kuin Keski-Euroopassa, vielä.

Kaiken kaikkiaan kokonaisuudistus on hyvä uudistus, mutta siihen jäi aivan lievästi koskettelemiani keskeisiä puutteita sekä teknisellä puolella että periaatteessa.

Toistan lopuksi, että kun seuraavan jakson aikana tahi sitä seuraavan osan aikana eduskunta käsittelee väkivaltarikosta, me edellytämme, että niitten rangaistusmaksimeja ankaroitetaan ja samassa tilanteessa otetaan uudelleen käsiteltäväksi varkaus- ja kavallusrikosten rangaistukset.

Ed. Häkämies (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vähänäkin puheenvuoron alkuosaa saattaisi kuvata sanalla ”pahansuopa”. Hän nimittäin asetti puheenvuorossaan eräiden kansanedustajien vilpittömyyden kyseenalaiseksi. Toivon, että me eduskunnassa voisimme suhtautua toistemme mielipiteisiin sillä tavoin, että jokainen itse voisi päättää, mikä asia on omalta kohdalta tärkeä, mikä taas ei. Ei hallitus erehtymätön

ole, ed. Vähänäkki. Nyt puheena olevankin lain käsittelyvaiheet ovat sen osoittaneet. Totean ed. Vähänäkille, että verorikkomuskohtakin on käsittelyn aikana liikkunut parempaahan suuntaan.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Vähänäkki puuttui tärkeään asiaan, siihen että meillä ilmeisesti on varkausrikoksista ehdottomia vankeusrangaistuksia liikaa, mutta siihen tarvitaan nimenomaan se korjaus, että saadaan vaihtoehtoisia seuraamuksia: sovitaan-järjestelmän kehittäminen, yhdyskuntapalvelun kehittäminen ja avolaitokset. Sen sijaan asteikoissa täytyy olla riittävä liikkumavara. Siihen epäkohtaan, jota nyt valittu uudistuslinja osoittaa, puuttuivat tänään lakivaliokunnan asian tuntijat rikoslain 7 luvun uudistusta käsiteltäessä ja totesivat, että valitusta uudistuslinjasta hyötymät pitkiin varkaussarjoihin syylistyneet rikoksenteikijät, koska he saavat varsin lievän kohtelun.

Lisäksi asiantuntijoiden mukaan järjestäytynyt rikollisuus voi käyttää uudistusta hyväkseen siten, että rikoksenteikijänä käytetään sellaista liigan jäsentä, jonka maksimirangaistus on jo saavutettu, eli asteikkoon liikkumavaraa tarvitaan nimenomaan ammattimaista omaisuusrikollisuutta varten, ei ensikertalaisia varten. Mutta lakiuudistuksessa onkin se epäkohta, että lakivaliokunnalla ovatkin olleet mielessä pikemminkin nakki-varkaat eikä ammattirikolliset ja tulevaisuuden näkymät, kun lakivaliokunta on käsitellyt uudistusta. Tässä on epäkohta, vaikka lakiuudistus kokonaisuudessaan on hyvä.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt näyttää valitettavasti käyneen niin, että vaikka ed. Vähänäkki torstaina väittää minua kuunnelleensa, hän ei ilmeisesti sitten ole aivan saanut sanomaa perille. Minä toki puhuin esityksen tärkeimmistä uusista periaateista. Ne näyttävät vieläkin jääneen piiloon ed. Vähänäkiltä. Minusta ne selvästi liittyvät sellaisiin nykyaikaisiin käsityksiin kuin velallisen epärehellisyysrikoksen uudelleenrakentelu, atk-rikokset ja kilpailu-, markkinointi- ja säännöstelyrikokset. Nehän ovat todellista uutta. Toivoisin, että ed. Vähänäkki paneutuisi myös niiltä osin asiaan.

Aivan lyhyesti. Minä arvostan sitä, että ed. Vähänäkki arvostaa eurooppalaista oikeusperinnettä, mutta en ihan sillä tavalla, että siellä — miten se nyt oli — nauriitkin nauraisivat. Eivät ne naura edes ed. Vähänäkin mainitsemaa esimerkkiä. Jos nimittäin paneutuu oikeusvertailevaan tutkimukseen, havaitsee, että anastusrikosten ja varkausrikosten rangaistusmaksimi Suomessa alennetaan nyt alemmalle tasolle kuin missään muussa Euroopan maassa. Jos siellä nauretaan, ei ainakaan sitten liiakovuutta.

Minä olen arvostanut eurooppalaisessa oikeusajattelussa myös hyvin penseää suhtautumista velkavankeuteen, jota minä pidän periaatteellisesti hyvin tärkeänä asiana lakiesityksen puitteissa.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Kun kuunteli ed. Vähänäkin puhetta, siinä oli kaksi pilaria kuin Ees-sopimuksessa. Toinen oli se, että hänen näkemyksensä mukaan Suomesta pitää tehdä varkaitten paratiisi ja Suomessa pitää yrittäjän pään yläpuolella heiluttaa hirttosilmukkaa, ennen kuin asiat ovat kondiksessa. Tämä ei vastaa ainakaan minun näkemyksiäni.

Mutta yleisesti rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäinen vaihe valtaosin, vaikka siinä on tietysti pientä hammasten kiristelyäkin ollut, vastaa niitä näkemyksiä, jotka itselläni lakiuudistuksesta on ollut. Sen osoittaa sekin, että siellä ei ole allekirjoittaneen osalta minkäänlaista vastalauseita, enkä tässä tilaisuudessa kovin pitkään nyt toisessa käsittelyssä olevaa esitystä ruodi. Siitä on saanut aivan tarpeeksensa parin vuoden aikana. Muutamista kohdista lausun muuttaman sanan, jotka ovat siellä minua kiinnostaneet ja joista olen myös valiokunnassa kantanut huolta. Ne ovat tietyllä tavalla poikkeuksia tähänastiseen lainsäädäntöön.

Ensinnäkin rikoslain 33 luvun 1 §:n väärennösrikoksen tunnusmerkitöt muuttuvat merkittävästi uudistuksen yhteydessä. Aikaisemmin väärennösrikos täyttyi rikoksena ja oli rangaistava vasta siinä vaiheessa, kun rikoksenteikijä käytti väärentämänsä asiakirjaa. Toisin sanoen, jos hänellä oli shekkihko hallussaan, joka ei ollut hänen, vaan oli esimerkiksi anastettu, ja hän väärensi nuo shekit valmiiksi pöytälaatikkoonsa, jos ne sieltä löydettiin väärennettyinä, se ei ollut vielä sellaisenaan väärennösrikos, vaan se

täyttyi vasta siinä vaiheessa, kun hän esitti shekin maksuvälineenä joko pankissa tai yksityiselle ihmiselle mutta joka tapauksessa maksaakseen jonkin ostoksen jne.

Poliisikäytäntö on ollut hyvin selkeä tältä osin, ja nykyisin voimassa oleva laki on toiminut varsin hyvin. Uudistuksen jälkeen tunnusmerkistö täyttyy jo siinä vaiheessa, kun henkilö on väärentänyt asiakirjan pöytälaatikkoonsa, ja tämä on onnettoman huono kohta. Tämä on varmasti monien muidenkin lakivaliokunnan jäsenten mieleen tullut. Sen vuoksi sitä on valiokunnan mietinnössikin selvitelty vähän siihen tyyliin, mikäli oikein muistan, että poliisikäytäntö kuitenkin ratkaisee asiat loppujen lopuksi sillä tavalla kuin käytännön kannalta on viisasta. Näin minä uskoisin tapahtuvankin. Poliisikäytännössä toimitaan kuten tähänkin saakka eli lähdetään tutkinnassa siitä, että rikos täytyisi vasta siinä vaiheessa, kun kyseistä asiakirjaa on käytetty, on se sitten väärennetty shekki, valtakirja tai mikä tahansa.

Joka tapauksessa tämä tekee rikoksen täyttymisen tunnusmerkistöltään epämääräiseksi. Siitä ei varmaankaan tule ongelmaa, jos poliisi saa rauhassa tulkita asiaa nykyisen käytännön mukaan. Tuskin näin on, koska tuomioistuinkäytäntö joka tapauksessa tulee sitten antamaan ohjeet todelliselle tulkinnalle ja taas tuomioistuinkäytäntö tulee ilman muuta olemaan vaihteleva. Näin ollen pyrin siihen, että tunnusmerkistö olisi ollut aikaisemman tapainen. Näin ei kuitenkaan käynyt, ja hyväksyin sitten tietysti enemmistön tahdon.

Toinen rikos on 36 luvun 4 §:n vakuutuspetos, josta näin paljon vaivaa valiokunnassa. Voimassaolevan lain mukaan vakuutuspetos on täytetty sillä, kun henkilö syyttää palovakuutetun omaisuuden tuleen. Tässä on ollut erittäin suuri tutkinnallinen merkitys sikäli, että tutkintaan on voitu nykyisin paneutua täydellä teholla jo siitä alkaen, kun joku on syyttänyt taikka jonkun on epäilty syyttäneen saahansa, omakotitalonsa, hallinsa tai jonkin sellaisen tuleen, koska ei kukaan leikin päiten syyttele taloaan tai halliaan. Yleensä siinä on tarkoitus saada vakuutuskorvaus petollisin keinoin.

Tässä suhteessa valiokunta antoi sen veran periksi, että vakuutuspetos säilyy edelleenkin rangaistavana, mutta se katsottiin

valmistelun luonteiseksi petosrikokseen nähden, ja sen rangaistus, joka tähän saakka on ollut sama kuin petoksessa, on nyt vain yksi vuosi. Tämä ei toki ollut tarkoitukseni. Olin tähän tyytymätön, mutta en ryhtynyt sen enempää tässä asiassa yrittämään. Se tuskin olisi ollut mahdollistakaan. Onhan tämä yksi vuosi ja vakuutuspetoksen säilyttäminen edelleen rangaistavana kuitenkin jotakin, ehkäpä siitä jotakin hyötyä on sitten myös tutkinnalle ja ainakin siinä mielessä, että kun tulipalon syyttäminen yleensäkin on yleisvaaralliseksi katsottava rikos periaatteessa, ehkä se ennalta ehkäisevästi kuitenkin vaikuttaa jotakin rikollisessa toiminnassa tai sellaisen suunnittelussa.

Herra puhemies! Sitten puhun verorikkomuksesta vielä. Puhuin siitä jo aikaisemmin, kun asia oli ensimmäisessä käsittelyssä, mutta ihan pelkistetysti palaan tähän kysymykseen. Ensinnäkin verorikkomusta koskeva hallituksen esitys oli mahdoton, koska se olisi käytännössä merkinnyt esimerkiksi sitä, että jos joku pystyy ostamaan yksion, esimerkiksi nuoripari, vähillä rahoillaan ja velkavaroillaan, jos ei sitten pystykään tiettyssä ajassa suorittamaan leimaveroa kauppahinnasta, silloin alkavat poliisin käynnit lähestyä ja ryhdytään hakemaan henkilöille tästä tuomioita. Sama olisi ollut kysymys kiinteistön lainhuudatuksen osalta, koska leimaveron maksamatta jättäminen olisi mennyt hallituksen esityksen mukaan myös rangaistavaksi.

Täällähän on jakauduttu näiden pitkien kuukausien aikana kahteen vaihtoehtoon: toinen on ns. Niinistön malli, toisena — en tiedä, miksi sitä sanotaan — puhutaan kompromissista. Kompromissista ollaan vähän eri mieltä, onko sitä koskaan hyväksytty, mutta minä olen kutsunut sitä sosialidemokraattien, jopa Urpilaisen malliksi. Ei kai mitenkään loukkaus ole, ed. Urpilainen, jos kutsun sitä vaikka Urpilaisen malliksi.

Kumpikaan näistä malleista ei missään tapauksessa ole hyvä. Se on aivan selvä asia, ja tänä päivänä sen ehkä kaikki tunnustavat. Sen sijaan olisi ollut malli, joka olisi ollut ehdottomasti paikallaan, joka olisi syntynyt siten, että nykyisin ennakonperintälaissa ja työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetussa laissa olevat kriminalisoinnit olisi siirretty rikoslakiin keskittämisperiaatteen mukaisesti. Nykyinen hyväksi koettu lainsäädäntö



olisi jatkunut, ja yrittäjä ei olisi joutunut sen tyyppiseen asemaan kuin nyt malli Urpilaisen kohdalla tulee joutumaan, jos se eduskunnassa hyväksytään.

Olen tänään viimeksi hallituspuolueiden eduskuntaryhmien kokouksessa esitellyt tätä mallia, joka on ollut esillä aikaisemminkin, mutta sitä ei ole hyväksytty, enkä tuonut sitten tänne saliin sitä siitä syystä, että en pitänyt sitä asianmukaisena. Katsoin, että kun pääministeri Holkeri on Unkarissa ja kun hän tulee sieltä, jos me olisimme ryhtyneet SMP:n taholta ajamaan asiaa täällä eteenpäin, Holkeri olisi joutunut taas allekirjoittanutta ja muita puhuttelemaan. Toisin sanoen joku olisi mennyt ja sanonut, että SMP on ollut taas tuhma ja sitä pitää vähän puhutella, ja näin ollen katsoin asialliseksi vetää tämän esityksen pois. Toisaalta se olisi ehkä vaikuttanut siihenkin, että täällä jostakin syystä olisi hyväksytty hallituksen alkuperäinen malli, ja olisi täysin onneton, jos niin tapahtuisi.

Mitä tulee malli Urpilaiseen, en voi hyväksyä sitä siitä syystä, että siinähan on myös liikevaihtovero kriminalisoinnin alainen, sen maksamatta jättäminen, ja vaikka laissa on minkälaisia koukeroita, joilla sitä on tehty vähän pehmeämmäksi, se ei vastaa sitä tarkeitusta, joka allekirjoittaneella on ollut.

Ensinnäkään sen paremmin pohjoismainen kuin esimerkiksi saksalainen käytäntö ei tunne tämän tyyppistä kriminalisointia lainkaan. Täällä on yritetty esittää, että tuntisi, mutta se ei pidä paikkaansa, vaan se on sekä Pohjoismaiden että Saksan lainsäädäntöä tutkittaessa sekoitettu vallan eri asioihin. Toisin sanoen näiden maiden lainsäädännössä sellaista ei ole. Muun muassa Norjassa tästä on luovuttu. Velkavankeus, puhutaan, on kielletty. Minä katson tämän liian teatraliseksi. Tässä ei nyt velkavankeudesta voida tietysti puhua.

Mutta sen sijaan lakiehdotuksessa Urpilaisen mallissakin puhutaan siitä, että kriminalisoinnin ehtona on se, että henkilö on maksukykyinen, mutta jättänyt siitä huolimatta sosiaaliturvamaksun ja liikevaihtoveron maksamatta. Miten on todettavissa, koska henkilö on maksukyvytön? Täällä kuulemma yritetään tietynlaisilla ponsilla saada tämä asia järjestykseen, mutta sikäli kuin on näitä ponsia katsonut, ne eivät anna vastausta tähän kysymykseen. Vuorenvarmasti ei

pystytä toteamaan sitä, koska henkilö on maksukyvytön ja koska ei.

Toisaalta nimenomaan poliisi joutuu verottajan tekemän ilmoituksen jälkeen selvittämään, onko yrittäjä ollut maksukyvytön vai ei. Jos tällainen määrä, joka esimerkiksi malli Urpilaisesta aiheutuu, tulee poliisin tutkittavaksi, poliisi ei pysty nykyresursseilla koskaan selvittämään tätä ruuhkaa, ei pysty selvittämään, onko henkilö maksukyvytön vai ei.

Toisaalta esimerkiksi liikevaihtoveron osalta tämän lievemman pykälän eli tilitysrikkomuksen, verorikkomuksen, säätäminen merkitsee helposti sitä tuomioistuinkäytännössä, että vaikka tunnusmerkit viittaisivatkin veropetokseen, siis ankarammin rangaistavaan tekoon, tuomioistuin hyvin helposti käyttää lievempää pykälää. Näin ollen sellaiset rikokset, jotka olisivat veropetoksena rangaistavia, rangaistaankin tuomioistuimen toimesta tilitysrikkomuksena ja sakolla.

Jos tämä lainkohta olisi ollut tässä muodossa, että ”Joka jättää määrääjassa suoritettamatta 1) ennakonpidätyksen tai lähdeveron (taikka 2) muusta syystä kuin maksukyvyttömydestä johtuen työnantajan sosiaaliturvamaksun, rangaistakoon näin ja näin”, tämä olisi ollut paikallaan. Niinistön ehdotus, jossa rangaistaan sekä ennakonpidätyksen että sosiaaliturvamaksun laiminlyönnistä, mutta jossa ehtona on maksukyvyttömyys ja toisaalta tahallinen hyötymistarve, menee kiellettäväksi liian löysälle linjalle. Sen sijaan taas Urpilaisen malli menee liian kireäksi. Se asettaa sellaisen uhan yrittäjän päälle, että se ei ole hyväksyttävää, koska ei tästä maasta ole tarkoitus tehdä varkaiden paratiisia ja toisaalta pitää hirttosilmukkaa yrittäjien päälle yläpuolella.

Kun jouduin valitsemaan näistä kahdesta, malli Niinistöstä ja malli Urpilaisesta, niin siten kuin lakivaliokunnassa olen äänestänyt, tulen täälläkin äänestämään malli Niinistön puolesta, mikäli joku tämän täällä esittää suuren valiokunnan mietinnön vastaisesti, jossa näyttää siltä, että malli Urpilainen on tällä kertaa voittanut. Mutta kuten sanoin, kumpikaan malli ei ole hyvä. Malli Niinistö on inhimillisempi ja tarkoituksenmukaisempi.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro):  
Arvoisa puhemies! Aittoniemen puheenvuoron yhteydessä oli hauska todeta, että hän on

lukenut yhden kirjan, Varkaiden Paratiisi, tai sitten nähnyt saman nimisen elokuvan. En ole puheenvuorollani ollenkaan tekemässä Suomesta varkaiden paratiisia, vaan nimenomaan sitä, että varkausrikosten ja pahoinpitelyn ja väkivaltarikosten yleensä välinen suhde muuttuisi oikeamman suuntaiseksi niin, ettei täällä väkivalta pääse rehottamaan, niin kuin monessa muussa maassa.

Edelleen olisin todennut velkavankeusasiaan, johon kajosi myös Aittoniemi niin kuin Niinistökin: me olisimme vaatimassa ihmisiä velkavankeuteen. Nähtävästi Niinistö ei muista juridiikasta niin paljon, että velkavankeuden kriteerioihin nimenomaan liittyy se, että jos ei maksa, niin joutuu vankeuteen, ja heti kun maksaa, vaikka vankeudesta ollen tai se maksetaan, niin pääsee ulos. Velkavankeudessa joutuu vankeuteen riippumatta halusta tai maksukyvyistä jne.

Ed. Soininvaara (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Usein käy sillä tavalla, että kun kahden näkökohdan väliltä aletaan tehdä kompromisseja, niin joudutaankin molempien näkökohtien ulkopuolelle. Pelkään pahoin, että tässäkin on näin käynyt.

En halua mitenkään muuten tukea ed. Niinistön täällä esittämiä ajatuksia, mutta haluaisin kiinnittää huomiota erääseen hänen esittämäänsä huomautukseen, johon osittain ed. Aittoniemikin viittasi. Nimittäin nyt tähän pykälään on tullut verorikkomuksen edellytykseksi se, että voidaan osoittaa, että teko on tehty hankkiakseen itselle tai toiselle taloudellista hyötyä. Jos tämä pystytään osoittamaan, niin silloin itse asiassa teko on rangaistava muittenkin pykälien perusteella. Se on joko selvä veropetos tai se velallisen epärehellisyyttä, josta saa isomman rangaistuksen. Kun nyt tällä pykälällä ikään kuin ollut tarkoitus sanktioida verojen maksamatta jättämistä, itse asiassa tämän pykälän tulo merkitseekin, että siitä rangaistaan lievemmin, kuin siitä rangaistaisiin muuten. Tässä suhteessa pidän kyllä tätä kompromissia aika epäonnistuneena.

Ed. Kalima (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluaisin ed. Aittoniemen puheenvuoron johdosta todeta, että päälinjoiltaan kävi ilmi, että kyllä ed. Aittoniemi

rikosoikeudessa on ammattimies, arvostuksesta voidaan toki olla eri mieltä.

Mutta mitä tulee velallisen maksukyvyttömyyteen, tiedän hyvin, että ed. Aittoniemi tietää, että kun velallinen on asetettu konkurssiin tai ulosmittauksessa todettu maksukyvyttömäksi, niin tällöin häntä voidaan pitää maksukyvyttömänä. Tietenkin sitten meillä on sellaiset tilanteet, joissa yrittäjällä on yksinkertaisesti rahanhankkimisvaikeuksia. Joudutaankin ikään kuin siihen, miten yrittäjä joutuu siinä tilanteessa toimimaan, jossa jatkamisen mahdollisuudet ovat hyvin ongelmalliset.

Haluaisin todeta, että yhtä hyvin varkausrikoksissa, joissa tulkintatraditio ratkaisee sen, minkälaisia rangaistuksia tuomitaan, myöskin tässä asiassa muodostuu oma tulkintatraditionsa. Minulla on sellainen käsitys, että yleensä elinkeinotoimintaan oikeusviranomaiset eivät suhtaudu sillä tavalla, että tulkitsisivat lakia äärimmäisen kireästi tai jopa lähes sanamuodon vastaisesti.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan todeta sen, että minun käsitykseni mukaan, kun jätetään tietty maksu maksamatta, niin sen jälkeen siinä ei odotella konkurssia verottajan taholta, vaan siitä tehdään ilmoitus poliisille. Näin verottajan edustaja Valkonen lausui minulle, ja varmasti kaikki sen muutkin kuulivat. Sen jälkeen kysymys on siitä, että kun poliisi on saanut tutkintapyynnön, niin poliisi selvittää, onko henkilö maksukyvytön vai ei. Se on monta kertaa äärettömän pitkän tutkintaprosessin alainen asia, ennen kuin pystytään tyhjentävästi maksukyvyttömyys selvittämään.

Palaan ponsiin lyhyesti, jotka eivät ole näkyvillä, mutta joista olen kuullut huhuja tai löytänyt jostakin lattialta jonkin paperin, missä sellainen ponsiehdotus on ollut. Ei siinä selvitetä lainkaan sitä, onko sellainen henkilö maksukyvytön, jolla tänään erääntyy esimerkiksi liikevaihtovero ja samanaikaisesti vekseli tai tratta. Hän maksaa vekselin, jotta firma pysyy pystyssä ja pystyy jatkamaan toimintaansa. Onko se maksukyvyttömyyttä liikevaihtoveroon nähden vai ei? Erilaisia mahdollisuuksia on lukematon määrä, ja tällaisilla ponsilla niitä ei selvitetä. Se on aivan varma. Se on jonkinlainen hätäratkaisu, jossa pyritään poliittisesti vakuuttamaan,



että tekin saatte pikkuisen tämän ponnen avulla. Tämä on vanha poliittinen tapanaissä asioissa. Se tietysti hyvittää kovasti mieltä, mutta asia jää ongelmaksi tässä aivan varmasti.

Ed. Pohjola: Arvoisa puhemies! Vastaan ed. Aittoniemelle myöskin väärennystä koskevan rikoksen johdosta. Hän epäili, ettei kyettäisi erottamaan, milloin väärennysrikos täyttyy, milloin ei. Meillä on pitkäaikainen kokemus tuomioistuimessa siitä, milloin teko täyttyy, ja uskon, että tuomioistuin kykenee harkitsemaan ja näkemään, milloin myöskin uudessa väärennysrikoksessa teko on täyttynyt.

Arvoisa puhemies! Tämän vaalikauden merkittävimpiin lainsäädännöllisiin uudistuksiin kuuluu rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäinen osauudistus. Euroopan vanhimpiin kuuluvaa satavuotiasta rikoslakiamme on yritetty uudistaa monta kertaa, mutta aina hankkeet ovat rauenneet, lähinnä hankkeen laajuuteen ja vaikeuteen. Uudistuksen toteuttaminen yhdellä kertaa tämän vaalikauden aikana olisi ollut niin ikään mahdotonta. Valiokuntatyöskentelyyn käytettävissä oleva aika ei yksinkertaisesti olisi riittänyt. Tämän vuoksi uudistus toteutetaan kolmessa taikka neljässä vaiheessa. Uudistamistyössä on lähetty liikkeelle tärkeimmästä päästä: julkista taloutta ja taloudellista lainsäädäntöä vastaan tehdyistä rikoksista. Yli 400-sivuisen hallituksen esityksen johdosta lakivaliokunta kuuli, niin kuin täällä ed. Vähänäkki totesi, 46:ta asiantuntijaa.

Suomen historiassa rikoslaki on uudistunut yli sadan vuoden välein. Sata vuotta vanhalla rikoslaillamme kumottiin vuoden 1734 lain rikoskaari. Tuolloin sakko ja vapausrangaistukset korvasivat ankarat ruumiilliset ja häpeärangaistukset. Myös tässä uudistuksessa on seuraamusjärjestelmä keskeisellä sijalla, mutta vasta uudistuksen myöhemmässä vaiheessa. Totuuden nimessä on toki sanottava, että vuoden 1889 rikoslain 44 luvusta on alkuperäisessä muodossaan enää vain kaksi, mutta lain perusrakenne ja ajatuskulut heijastavat viime vuosisadan yhteiskuntanäkemyksiä.

Uudistuksen keskeisenä tehtävänä on tarkistaa lainsäädäntö muuttuvan oikeustajun mukaiseksi. On punnittava uudelleen suojeltavat arvot ja suoritettava rangaistavuuden

uudelleenarviointi. Rangaistavan ja ei-rangaistavan käyttäytymisen rajanvedon vaikeutta osoittaa eduskunnassa käyty kiistely verorikkomuspykälän sisällöstä. Itse asiassa kysymys on siitä, miten tasapuolisesti uudessa rikoslaissa kyetään ottamaan huomioon eri yhteiskuntaryhmien edut ja lisäämään oikeusvarmuutta. Vanha lakihan ei ole tasapainossa, vaan suojaa monin osin viime vuosisadan arvoja ja etuuksia, niin kuin täältä on moneen kertaan todettu.

Niin ikään erityislakeihin sisällytetyt rangaistussäännökset ovat johtaneet siihen, että on lähes mahdotonta muodostaa kokonaiskuva rangaistavista käyttäytymistavoista. Tämä on aiheuttanut epävarmuutta yksityisten kansalaisten ja yhteisöjen piirissä. Varsinkin taloudellisen toiminnan piirissä harjoitettavan rikollisuuden sääntely on perustunut erityislainsäädäntöön, jossa rangaistussäännökset ovat olleet sangen lieviä. Julkisista varoista myönnetyn tuen väärinkäyttäminen on voinut jäädä jopa kokonaan rankaisematta.

Mitä hyötyä on uudesta rikoslaista? Kun nykyisessä rikoslaissa on yli 70 erilaista rangaistusasteikkoa, tulee niitä uudessa rikoslaissa olemaan pääasiassa 6. Vankeusuhkaiset säännökset siirretään erikoislaista uuteen rikoslakiin. Uudet säännökset on paitsi koottu yhteen myös kirjoitettu yhtenäisten periaatteiden mukaisesti. Oikaistaan se vinnoutuma, joka on johtunut siitä, että varallisuuteen kohdistuvista rikoksista tuomittu rangaistukset ovat perusteettoman ankaria verrattuna henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista tuomittuihin rangaistuksiin. Tämä on vaikuttanut myös siihen, että Suomessa on vastaaviin maihin nähden korkea vankiluku, vaikka rikosten määrä ei ole suuri. Yksityiskohtaisia säännöksiä on korvattu yleisemmillä, ja näin tullaan toimeen vähemmillä pykälillä.

Muutama sana suojeltavien arvojen punninnasta. Kuten todettu, kysymys rangaistussäännösten sisällöstä on osa yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden ongelmaa. Lakivaliokunta on tehnyt hallituksen esitykseen lukuisia muutoksia. Pitkään käytiin kädenvääntöä siitä, riittäisikö tavallisen varkauden enimmäisrangaistukseksi yksi vuosi vankeutta. Näin sen vuoksi, että omaisuusrikosten rangaistavuus Suomessa on muihin Länsi-Euroopan teollistuneisiin maihin verrattuna

korkea. Valiokunnan enemmistö oli kuitenkin puolentoista vuoden kannalla nykyisen kahden vuoden enimmäisrangaistuksen asemesta.

Eduskunta on useissa yhteyksissä korostanut sovittelun merkitystä, mikä usein olisi paras vaihtoehto. Suomen rikosoikeudellinen järjestelmä on kuitenkin niin jäykkä, että sovittelulle tosiasiaassa jätetään varsin vähäiset mahdollisuudet. Vain niissä vapauksissa, joissa rikoksen tekijä rikosta tehdessään on ollut alle 15-vuotias tai kysymys on asianomistajarikoksesta, on sovittelu tarkoituksenmukainen. Muulloin sovittelija joutuu käytännössä toteamaan, että sovittelu rajoittuu ainoastaan vahingonkorvauksen määrästä sopimiseen. Virallisen syytteen alaisena rikos sovinnosta huolimatta joutuu tuomioistuin-käsittelyyn ja tekijä saa rangaistuksen. Tämähän ei ole sovittelun tarkoitus.

Juuri omaisuusrikokset sopivat erittäin hyvin sovittelun kohteeksi, koska niissä vahingon korvaaminen usein riittää palauttamaan loukatun oikeushyvän ennalleen. Tämän vuoksi asianomistajarikoksen alaa olisi tullut laajentaa tuntuvasti. Valiokunnan enemmistö oli kuitenkin varovainen ja saattoi asianomistajarikosten piiriin vain näpistyksen ja lievän kavalluksen. Kuitenkin jo nyt liikelämässä poliisin havaintojen mukaan isoja kavalluksia on hoidettu keskinäisin sopimuksin. Tällainen käytäntö on omiaan lisäämään kansalaisten eriarvoisuutta. Toisaalta eurooppalainen tendenssi on, että rikosten lievät tekumuodot on jätetty varsinaisen rikoslain ulkopuolelle. Meillä ei ilmeisesti olla vielä kypsiä nostamaan rikoksen käsitteen alarajaa sellaisiin tekoihin, joiden vahingollisuus tai vaarallisuus ylittää tietyn yleisen kynnyksen. Näin omaksutusta linjasta on myös se haitta, että rikosoikeudellinen järjestelmämme kuormittuu vähäisistä rikosasioista. Olen tässä kohtaa samaa mieltä kuin ed. Vähänäkki, joka kiinnitti samaan ongelmaan laajalti huomiota.

Lopuksi, arvoisa puhemies, muutama sana verorikkomuksesta. Sadan vuoden jälkeen tapahtuvassa kokonaisuudistuksessa pikkui- nen verorikkomus, josta enimmäisrangaistus on sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta, on saanut eduskunnassa suhteetoman suuren osan. Mutta ehkä juuri tässä kysymyksessä kulminoituvat muuttuneen yhteiskunnan oikeustajunta ja menneen yhteis-

kunnan oikeuskäsitykseen takertuva oikeustajunta. Onhan koko rikosuudistusprosessin keskeisenä lähtökohtana julkista taloutta vastaan tehtyjen rikosten uudistaminen. Valtion, kuntien ja julkisoikeudellisten yhteisöjen tulot ovat meillä noin 40 prosenttia bruttokansantuotteesta. Nämä varat kerätään pääasiallisesti veroina tai niihin rinnastettavina maksuina. Verotuksen oikeudenmukaisuuden edellytyksenä on, että kaikki verovelvolliset suorittavat veronsa lainsäädännön määräämällä tavalla. Jos tämä ei toteudu, verovelvollisuus ei jakaudu yhteiskuntaryhmien kesken niiden maksukyvyn mukaisesti. On myös huomattava, että epärehellisellä menettelyllä verovelvollisuudesta vapautuvat pääsevät muita verovelvollisia edullisempaan asemaan. Tällä saattaa olla esimerkiksi yritysten välisessä kilpailutilanteessa ratkaiseva merkitys.

Suomessa oikeudettomasti vältetyn veron kokonaismäärä vuositasolla on arvioitu noin 6 miljardiksi markaksi. Verojäämistä merkitävä osa koostuu maksamattomasta liikevaihtoverosta. Tämän vuoksi hyötymistarkoituksessa tehty, muista syistä kuin maksukyvyttömyydestä liikevaihtoveron määrääjassa maksamatta jättäminen on saatettava kriminalisoinnin piiriin. Muutoin lakiesityksen alkuperäinen tarkoitus ei toteudu.

Liikevaihtoveron maksamatta jättäminen on rinnasteinen työnantajan sosiaaliturvamaksun tilittämättä jättämiseen, mikä on ollut jo tähänkin saakka rangaistava, jos se ei ole johtunut työnantajan maksukyvyttömyydestä. Kysymyksessä ei käsitykseni mukaan ole yrittäjän aseman vaikeuttaminen. Päinvastoin kokonaisuudistus luo yrittäjälle suojaa, mutta silloin kun hyötymistarkoituksessa jätetään liikevaihtovero määrääjassa suorittamatta ja käytetäänkin varat esimerkiksi eduksi eduksi taikka suositaan omaan vaikutuspiiriin kuuluvia yrityksiä, tulee kyseessä käsitykseni mukaan olla kriminalisoitu teko. Käytännössä usein käy niinkin, että sanotunlaiset laiminlyönnit ovat johtaneet suorituksen lopulliseen menettämiseen laiminlyöjän joutuessa esimerkiksi konkurssiin. On myös tapauksia, joissa on tietoisesti hävitetty omaisuutta. Veronkorotukset eivät silloin auta, jos laiminlyöjä olisi varaton.

Niin ikään on syytä korostaa, että rikoslain 29 luvun 4 §:n 2 momenttia koskevan ehdotuksen mukaan verorikkomuksena ei

lainkaan pidetä vähäistä laiminlyöntiä, joka on viivyttelemättä korjattu. Tämä näkökohta ei ole saanut täällä riittävää huomiota osakseen. Toisaalta jos laiminlyöjälle on jo hallinnollista tietä langetettu veronkorotus, ottavat tuomioistuimet tämän huomioon estääkseen seuraamusten kasautumisen kohtuuttomiksi. Jos taas tuomioistuin harkitsee veronkorotuksen riittäväksi seuraamukseksi, se jättää rangaistuksen tyystin tuomitsematta. Summa summarum: Rehellinen kansalainen ja liikkeenharjoittaja voi olla varma uuden lainsäädännön voimaantulusta, että hän tulee saamaan oikeudenmukaisen ja tasapuolisen kohtelun.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan todeta edellisen puheenvuoron johdosta, että epärehellinen yrittäjä joutuu tänäkin päivänä kahta tietä, sekä hallinnollisten sanktioiden että veronkorotuksen kautta, tarvittaessa kärsimään, ja se on katsottava riittäväksi. Tämän tyyppinen kriminalisointi, joka tässä on tulossa, niin herättää ärtymystä ja kauhua yrittäjien joukossa, ja näen, että se ei ole tarpeellinen. Tässä en halua puhua verorikkomuksesta enää sen enempää, sitä on jo tarpeeksi jauhettu.

Väärennysrikoksen tunnusmerkistön täyttyminen kyllä varmasti tänä päivänä on ollutkin tuomioistuimille selkeätä asiaa, kun se on täyttynyt sillä hetkellä, kun lyödään pankin tiskiä tai tarjotaan vastaanotettavaksi väärennetty shekki. Tunnusmerkistön täyttyminen on hyvin yksiselitteinen. Mutta jos nyt jonkun pöytälaatikosta löytyy sellainen paperi, johon on Aku Ankka kirjoittanut valtakirjan — tämä on nyt karikoitua esimerkkiä — ja jos tunnusmerkistön täyttyminen ja sitä koskeva harkinta alkaa sieltä alkaen, niin kyllä silloin liikutaan sellaisella pohjalla, että vuosikausienkaan oikeuskäytännön jälkeen ei päästä samaan tulokseen kuin tänä päivänä, kun tämä rikos täyttyy vain väärennetyn asiakirjan esittämisenä. Tätä olen yrittänyt tuoda esille, mutta se ei ilmeisesti ole mennyt perille.

Asianomistajarikoksen laajentamisessa on aivan oikea peruste se, mitä nyt on tehty, kuitenkin siten, että viralliselle syyttäjälle, jos tärkeä yleinen etu vaatii, jätetään mahdollisuus näpistyksenkin kohdalta, jos joku ottaa

sen ammatikseen, puuttua silloin, vaikka asianomistaja ei syytetä vaatisikaan.

Ed. Korkia-Aho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Edustajien Pohjolan ja Vähänäkin puheenvuoroista sai aivan selvästi sen käsityksen, että kaikki yrittäjät Suomessa ovat rikollisia ja linnaan vain kuudeksi kuukaudeksi. Minun täytyy todeta, että on joskus niin, että yrittäjä joutuu joko ilman omaa syytä tai mistä hyvänsä syyistä sellaiseen tilanteeseen, että rahaa on suhteellisen vähän ja on valittava, maksetaanko työntekijöitten palkat, hankitaanko yritykselle raaka-aineita, että saadaan yritys pyörimään, vai maksetaanko liikevaihtoveroja. Minä luulen, että jokainen vastuuntuntoinen yrittäjä tässä tilanteessa maksaa palkat ja hankkii raaka-aineita.

Voisin vielä kysyä, mistä te luulette saavanne tähän yhteiskuntaan yritysjohtajia jatkossa pieniin ja keskisuuriin yrityksiin, jos tiedossa on maksujen laiminlyönnestä tuleva kuuden kuukauden vankeusrangaistus.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On hämmästyttävä se käsitys, että sakko tai vankeusrangaistus jotenkin toisi valtiolle verovaroja. Jos yrittäjällä ei ole rahaa, sitä ei rangaistuksen myötä saada.

On hämmästyttävää myös se, että joku jättäisi hyötymistarkoituksessa maksamatta nämä maksut, koska veronkorotukset ja veron viivästyskorot ovat niin korkeat, että kenenkään ei kannata laiminlyödä liikevaihtoveron oikea-aikaista tilitystä. Jos kysymyksessä taas on petollinen menettely, silloin se kuuluu veropetoksen piiriin ja on selkeä rikos. Siitähän tässä ei ole kysymys, vaikka ed. Pohjolan puheenvuorosta kyllä kävi ilmi se, että maksuvaikeuksissa kamppaileva yrittäjä, kun hän ei oikea-aikaisesti tilitä liikevaihtoveromaksuja, on rikollinen. Sellaiseksi hän leimautuu, kun hän poliisin kuulusteluun ja oikeuteen joutuu sen vuoksi, että hän ei ole pystynyt oikea-aikaisesti suorittamaan maksujaan. Silloin hän menettää kasvonsa ja hänellä ei ole enää yrittämisen edellytyksiä. Silloin on varmaa, että verottaja ei enää tältä yrittäjältä penniäkään saa.

Mutta kun olisi annettu maksaa ne korot ja veronkorotukset eikä tehty yrittäjästä rikollista, yrittäjä olisi voinut jatkaa toimintaansa. Kukaan ei pysty selvittämään riittä-

vän laajasti sitä, mikä on maksuvaikeushäiriö ja mikä ei.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten ed. Pohjola minäkin näen, että julkisen vallan ja julkisen vallan alaisten ihmisten välinen suhde on hyvin keskeinen asia. Mutta minä näen aivan päinvastoin kuin ed. Pohjola, että historiaan kuuluu se, että julkisen vallan intressiä korostetaan rikoslain tasolla. Se kuuluu historiaan ja tulevaisuuteen, eurooppalaiseen oikeusajatteluun kuuluu yksilöoikeuksien kunnioittaminen. Meillä on Euroopassakin järjestelmiä, joissa on äärettömän voimakkaasti suojattu valtiotalta rikoslain keinoin, ja minusta se on väärä keino demokratiassa.

Olen täällä torstaina pyytänyt, että ne, jotka väittävät, että epärehellinen henkilö kykenee pidättämään liikevaihtoveroa niin, ettei syyllistyisi johonkin hyvin raskaasti rangaistavaan rikokseen, siis johonkin muuhun kuin verorikkomukseen, kertoisivat sellaisen esimerkin minulle. Sitä ei ole tullut. Toivon, että ed. Seppänen ehkä on sellaisen keksinyt. Mutta kun ed. Pohjola esitti, että suositetaan tytäryhtiötä tai niin edelleen, niin tästä rikoslaissa on ihan oma pykälänsä, joka koskee velkojain suosimista, mutta siinä on rangaistusmaksimia riittävästi, koska se on epärehellisyyteen perustuva rikos. Se on 39 luvussa, en muista pykälää tarkkaan. Se esimerkki ei koskaan tule liippaamaan läheltäkään tätä pykälää.

Ed. Pohjola (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluaisin sanoa ed. Korkia-Aholle, että jos hän tästä esityksestäni sai sellaisen käsityksen, että pidän kaikkia yrittäjiä Suomessa rikollisina, minun on kyllä epäiltävä hänen käsityskykyään. Sitä en todellakaan tuonut esille.

Ed. Moilaselle sen verran, että kyllähän tuomioistuimet osaavat harkita, syyttäjä osaa harkita ja tässähän on hallinnollinen prosessi, joka ensiksi käynnistetään. Jos hallinnollisen prosessin jälkeen näkyy vielä, että on vilpillisyyttä, vasta sitten alkaa juridinen prosessi käynnistyä. Tämä on nyt aivan turhaa liioittelua ja vääristelyä.

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Yrittäjä on usein oikein hyvä ja myönteinen asia. Se saattaa johtaa innovatiivisuuteen talou-

dellisessa toiminnassa ja myös yhteiskunnan kehittämisessä, myönteiseen aloitteellisuuteen yhteiskunnan huollon toteutumisessa ja tavaroiden laadun parantamisessa. Se saattaa johtaa uuden teknologian käyttöönottoon. Ne kaikki ovat sellaisia tavoitteita, että kyllä meidän on syytä yhteiskunnassa nähdä yrittäjämyönteisessä valossa.

Erityisen hyvin yrittäjämyönteisyys sopii pienyritystoimintaan, huolto- ja korjaustehtäviin, palvelualoille, siirtomaatavarakauppaan, kahvila- ja ravintolatoimintaan, pienimuotoiseen kuljetustoimintaan. On aivan selvää, että kokemukset sosialistisista maista osoittavat yksityisen yrittäjyyden olevan parempi toimintatapa näillä aloilla. Sen sijaan kansanterveysystyössä ei pidä mennä nykyisten toimintojen privatisointiin, koska siinä yrittäjämyönteisyys tapahtuisi toisten ihmisten hädän kustannuksella, ja parempi on, että yhteiskunta pystyy tarjoamaan ne palvelukset riippumatta ihmisten varallisuudesta ja tuloista.

Mutta jotta yrittäjämyönteisyys voisi kehittyä hedelmällisessä kasvualustassa yhteiskunnassa, vaaditaan kehittyneet verovaroja ja vaaditaan kehittyneet mahdollisten yhteisten pelisääntöjen rikkomisen paljastamis- ja tuomitsemisjärjestelmä.

Kun ollaan säätämässä rikoslakia, minä en suostu uskomaan, että rikoslain määräykset muodostaisivat ongelmia kunniallisille yrittäjille. Minä en usko, että ed. Korkia-Aho puhuu kunniallisten, rehellisten suomalaisten yrittäjien nimissä, jos hän vastustaa rikoslaisissa sellaisia määräyksiä, jotka saattavat yrittäjät samaan ja tasa-arvoiseen asemaan yhteiskunnassa. Kysymyksen ei ole valtion etujen turvaamisesta vaan myös muiden yrittäjien etujen turvaamisesta silloin, kun yhdet eivät saa rikkoa pelisääntöjä. Jos saavat rikkoa, se tapahtuu muiden kustannuksella. Siltä osin kuin pelisääntöjen rikkomukset tehdään tarkoituksellisesti omaa etua tavoitellen, kysymys on mielestäni rikoksesta ja mitä törkeimmän laatuudesta rikoksesta, kun ottaa huomioon, että rikoslaissa on määräykset myös paljon pienempiä taloudellisia arvoja koskevista väärinkäytöksistä, jotka täyttävät rikoksen tunnusmerkistön.

Minä en ymmärrä sitä ajattelua, jota täällä kokoomus edustaa ja jota valiokunnassa tuntuu edustavan ed. Paloheimon ja ed. Aittoniemen linja. Sen linjan mukaan siis

nähdään jollakin tavalla ongelmalliseksi talousrikosten säätäminen rikoksiksi. Kysymyksen on yhteiskuntaan kohdistuvista vakavan laatuista rikoksista, kun puhutaan talousrikoksista, joita ovat myös verorikokset.

Olen ollut Helsingin verolautakunnassa yritysverojaoston puheenjohtajana, ja siellä olemme käsitelleet verorikkomuksina sellaisia rikoksia, joissa yhteiskunta menettää useita miljoonia, kenties kymmeniä miljoonia markkoja tuloja. Nämä ovat johtaneet vain veronkorotuksiin, mutta eivät syytöstoimenpiteisiin, ja tältä osin minusta nämä määräykset rikoslaisissa ovat puutteellisia olleet, jos selvät yhteiskuntaan kohdistuvat rikokset eivät ole olleet rikoslain tunnusmerkistön mukaisia rikoksia. Ne ovat olleet vain sellaisia asioita, joista on selvinnyt veronkorotuksella, ja ne eivät ole siten aiheuttaneet sellaista sosiaalista häpeää, joka verojen maksun laiminlyömiseen tai verorahoilla tapahtuvaan keinotteluun syylistyneille ihmisille kuuluu. Siis täytyy tuottaa näille ihmisille se sosiaalinen häpeä, mikä saadaan aikaan rikoksen tunnusmerkeillä ja sen pohjalta tapahtuvalla asioiden käsittelyllä.

Olen kovasti hämmästynyt valiokunnan linjasta, jota täällä on esitelty. Valiokunta on kautta linjan suorittanut sellaisia muutoksia hallituksen esitykseen, että ne suosivat tarkoituksellisesti yhteisiä pelisääntöjä rikkovia ihmisiä ja vähentävät heidän rikostensa tuottavuutta sosiaalisessa merkityksessä.

Esimerkiksi rikoslain 29 luvun 1 §:ään valiokunta on tehnyt hallituksen esitykseen lisäyksen, jonka mukaan lakivaliokunta ehdottaa pykälän täydentämistä siten, että sen toiseen lauseeseen kohdan ”veroa välttääkseen” jälkeen lisätään sanat ”viranomaisen kehotuksesta huolimatta”. Mikä on ”viranomaisen kehotuksesta huolimatta”? Veroviranomainen lähettää vuosittain Helsingissä tuhansia kirjeitä verovelvollisille, ja niissä on useita sellaisia tapauksia, joissa verovelvollisen ei kannata ottaa kirjettä vastaan, koska se johtaa tiettyihin veroseuraamuksiin. Siis jättämällä vastaanottamatta kirjeen, jolla verottaja kehottaa tiettyihin toimenpiteisiin, mielestäni verorikollinen välttää veroseuraamuksia ja tässä tapauksessa välttää myös verorikosseuraamuksia, veropetosseuraamuksia. Eli käytännössä kirjeitä lähetellään niin paljon, että massakäsittelyssä ja massa-

mittaisesti kehotuksia annettaessa niiden perillemeno ei voida valvoa. Ei ole sellaisia ulosottoviranomaisia eikä ole sellaisia poliisivoimia, että nämä koko Suomen mitassa tuhannet kirjeet voitaisiin toimittaa perille asianomaisille rikollisille.

Tämän takia mielestäni valiokunnan esittämä lisäys ”viranomaisen kehotuksesta huolimatta” on tehty näiden rikollisten suojaamiseksi seuraamuksilta, ja tulen pykäläkohtaisessa käsittelyssä ehdottomasti vaatimaan ja ehdottamaan esityksen palauttamista hallituksen esittämään muotoon.

Mitä ylipäätään tulee verorikkomuskäsittelyyn, olen kovasti hämmästynyt, että eduskunnalle ei ole selvitetty niitä perusteita, joilla 4 §:n nykyisen sanamuoto on suuressa valiokunnassa sorvattu. Meillä kansanedustajilla ei ole tietoa siitä, millainen kokonaisuus ja millainen paketti tässä nyt on kysymyksessä. Täällä yleensä esitellään valiokuntien mietinnöt. Samalla tavalla mielestäni olisi pitänyt nyt esitellä se sanamuoto, joka suuressa valiokunnassa asiassa on saatu esille, koska tilanne ei anna mahdollisuutta kansanedustajille päättää tietoisesti siitä, millaista pykälää nyt ollaan käyttöön ottamassa. Siis tämä tapahtuu huonolla ja puutteellisella valmistelulla, jota kukaan ei uskalla tulla selittämään eduskunnalle silloin, kun suuressa valiokunnassa on tehty käsillä olevat muutokset 4 §:ään.

Mitä tulee ylipäätään esitykseen, olen hämmästellyt ed. Aittoniemen käyttäytymistä asiassa. Hän puhuu ikään kuin olisi poliisi, eikä hänellä kuitenkaan ole mitään poliisin valtakirjaa esiintyä täällä salissa. Päinvastoin otettuani yhteyttä poliisiviranomaisiin, näiden asioiden tutkinnan parissa työskenteleviin ihmisiin, on käynyt selväksi, että poliisi tukee sen tyyppisiä esityksiä, jotka ovat hallituksen alkuperäisessä esityksessä. Kaikki ne vesitykset, joita ed. Aittoniemi täällä muka poliisina esittää, ovat poliisin näkemysten vastaisia.

Tässä yhteydessä täytyisikin kiinnittää huomiota siihen, ja tulen kolmannessa käsittelyssä tekemään ponsiesityksen siitä, että poliisi saisi lisää voimavaroja talousrikosten selvittämiseen. Esimerkiksi keskusrikospoliisi on tehnyt ensi vuoden budjettia varten määrärahasesityksen, jonka mukaan tarvittaisiin kolme ylitarkastajaa ja kymmenen komisariota tai konstaapelia. Nämä joka tapaukses-



sa ovat talousrikosten tutkimiseen keskeisesti vaikuttavia henkilöitä. Näitä voimavaroja tarvitaan lisää, ja minä hämmästelen kokoomusta siinä suhteessa, että sieltä ei tule ikinä tukea niille vaatimuksille, että lisättäisiin yhteiskunnassa talousrikoksia tutkivan poliisin voimavaroja. Itse asiassa olen hämmästynyt, että sosialidemokraatitkaan eivät niitä vaatimuksia, jotka tietävästi ovat sosialidemokraattien piirissä olleet esillä, ole vieneet loppuun.

Siis kokoomuksen vastustavaan kantaan ovat sosialidemokraatitkin alistuneet, ja kokoomus tällä tavalla sekä käsillä olevan valiokunnan mietinnön mukaisesti tukee talousrikollisuutta Suomessa, pitää sitä lievemmän laatuksena rikollisuutena kuin on muu rikollisuus, vaikka kysymyksessä ei ole rikollisuus valtiota kohtaan, vaan rikollisuus rehellisiä suomalaisia yrittäjiä kohtaan. Siis kysymyksessä on keinottelu valtion rahoilla, ei mikään erityinen vero. Eihän liikevaihtovero ole veroa. Ed. Korkia-Aho puhuu liikevaihtoverosta verona. Ei se mikään vero ole. Se on valtion puolesta peritty maksu, jonka tilittamisesta valtiolle yrittäjä saa vielä erillisen korvauksen. Tältä osin se ei ole yrittäjän rahaa, enkä minä ymmärrä sellaista valintatilannetta, että yrittäjä valitsee palkanmaksun ja liikevaihtoveron tilittämättä jättämisen välillä. Se ei ole sellaista yrittäjän rahaa, että hänellä voisi olla valinnanvapaus. Se on toisten rahaa. Jos käyttää toisten rahaa omiin tarkoituksiinsa, esimerkiksi työntekijöiden palkkojen maksuun, siis kuitenkin omiin tarkoituksiin sillä tavalla, että työntekijöiden työn tuloksena syntyvä lisäarvo jää mainitulle yrittäjälle, joka niitä rahoja käyttää kuin omiaan, kyllä se on rikollista toimintaa toisten rahojen eli tässä tapauksessa yhteiskunnan rahojen hallussapito sovittujen ja säädettyjen määräaikaisten jälkeen.

Siis kaiken kaikkiaan luulen, että ed. Jokinen tulee täällä esittämään palaamista hallituksen alkuperäiseen esitykseen, jota myös poliisin piirissä tuetaan. Tämä pitää sisällään sen, että rehellisille, kunnollisille suomalaisille yrittäjille, joita yrittäjistä on valtaosa, niistä määräyksistä, jotka ovat hallituksen alkuperäisessä esityksessä, ei aiheudu mitään haittaa. Heidän etuaan puolustetaan parhaiten hyväksymällä tämä lakiuudistus siinä muodossa kuin se on hallituksen esityksessä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En usko, että kukaan poliisi on niin verenhimoinen, jos hänelle on ilmoitettu sanatarkasti, mitä hallituksen esitys alun perin tarkoitti, että haluaa saada sellaisen lain voimaan, kuin on hallituksen alkuperäinen esitys. Siinähan ei ole mitään järkeä.

Sitten haluan sanoa, että kun minä esiinnyin täällä kuin poliisi, vaikka ei ole poliisivaltuuksia, ed. Seppänen esiintyy kuin radion taloustoimittaja, vaikka ei olekaan enää radion taloustoimittaja. Suurella asiantuntemuksella kyllä ed. Seppänen esiintyy, mutta sallittakoon minunkin niitä vähäiä tietoja, joita minä olen poliisimiehenä hankkinut metsätöiden lisäksi, käyttäen täällä hyväkseni.

Sitten vielä, jos ed. Seppänen tarkoitti tätä veroilmoituksen antamatta jättämistä, joka on nyt muutettu laissa muotoon ”joka veroa välttääkseen viranomaisen kehotuksesta huolimatta jättää antamatta veroilmoituksen”, niin toki se on hyvä muutos. Aikaisemminhan tämä oli suoranainen ongelma poliisitutkinnassa. Henkilö jätti veroilmoituksen tekemättä. Sen jälkeen, tekipä hän minkälaisia rikoksia hyvänsä, ne eivät olleet aikaisemmin lainkaan rangaistavia.

Mutta totta kai täytyy huolehtia siitä, että jos henkilö on veroilmoituksen jättänyt mutta se ei ole tullut perille, niin oikeusturvan kannalta täytyy tapahtua, että hän saa vielä siihen kehotuksen, jolloin hän voi myös reagoida ja ilmoittaa, että hän on aikaisemmin jo antanut veroilmoituksen, koska sekaannuksia aina sattuu. Oikeusturvasta täytyy myös toisaalta huolehtia samalla, kun huolehditaan siitä, että tällaiset henkilöt joutuvat vastuuseen, jotka jättävät veroilmoituksen jättämättä siinä tarkoituksessa, että saavat siitä hyötyä.

Ed. Seppäsen harkinnan mukaan häpeäpaalu ajaa ihmisiä rehellisyyteen. Se ei pidä paikkaansa.

Lopuksi totean, että voimassa olevat lait ovat osoittautuneet täysin riittäviksi, kun niitä käytetään sekä hallinnollisten sanktioiden puolella että rikoslain puolella. Ne ovat toimineet täysin hyvin, moitteettomasti ja toimisivat vielä huomennakin.

Ed. Jäätteenmäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan samoin kuin ed. Seppänen minäkin kaipaisin niitä perus-



teita, tämä pykälä on suuressa valiokunnassa muuttunut. Tuntuu siltä, että kokoomus on vastoin tahtoaan pakotettu muuttamaan kantaansa sellaiseksi kuin sosialidemokraatit haluavat. Olisi mielenkiintoista kuulla kokoomuksen perustelut.

On erittäin valitettavaa, että lakivaliokunnan asiantuntemukseen ei rikoslain 29 luvun 4 §:ssä ole luotettu, vaan suuri valiokunta muutamassa minuutissa kuuntelematta yhtään asiantuntijaa on poliittisin tarkoituksen mukaisuusperustein muuttanut tätä pykälää.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin ed. Seppäselke kertoa, että lakivaliokunta on useaan otteeseen ja täysin yksimielisesti korostanut sitä, että mm. esitutkintapaketti aiheutti tuntevan rikostutkintaa tekevien poliisimiesten vajauksen. Siinä suhteessa moite siitä, ettei muka nähtäisi nimenomaan myös talousrikoksia ongelmana, on kyllä täysin aiheeton. Toivon mukaan tässä asiassa edetään, niin kuin hallituspuolueiden ryhmäpuheenjohtajat ovat sopineet, eli ensi vuoden budjettiin tulisi sata ylimääräistä tutkijan virkaa ja seuraavat sata taas sitä seuraavaan budjettiin.

Ei tullut ed. Seppäselteäkään sitä esimerkiksi, joka kertoisi, mitä vilpillisyyttä, minkälaisia epärehellisiä yrittäjiä 29 luvun 4 §:ään jää, kun verrataan, että meillä on todella tehokas sanktiointi mm. velallisen epärehellisyysrikoksien puolella. Siellä ovat keinottelijat, epärehelliset yrittäjät ja myös yksityishenkilöt kovan rangaistukseen alaisia, mutta tähän pykälään ei jääkään sitten soveltamisalaa. Se on se ongelma, ja sitä vastausta olen yrittänyt täällä perätä, mihin muihin tätä sovelletaan kuin vilpittömiin tapauksiin.

Sellaisia vilpittömiä tapauksia me näimme Wärtsilä Marinen syksyisessä ongelmatilanteessa näissä aliurakoitsijoissa. Minäpä muistan, että ed. Seppänenkin olisi kantanut murhetta siitä, että 10 päivää he joutuvat tilittämään ennakonpidätyksiä eivätkä uskalla ehkä ottaa sitä riskiä, että ne jäävät tilittämättä, ja tulee turhia konkurssseja.

Nyt tämä liikevaihtoveron lisääminen tekee yhden päivän kuussa lisää, jolloin ollaan samassa tilanteessa. Nyt me olemme myös kuulleet, että eräiltä kauppakumppaneilta eräistä maista ei ole yrittäjille tullut suorituksia. Silloinkin on tilapäinen, erittäin paha ongelma, josta kukaan ei ehkä ole varma,

selviääkö se koskaan vai ei. Se on se ongelmatilanne, joka tähän pykälään kohdistuu.

Ed. Korkia-Aho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Seppänen ei varmaan kuullut, kun puhuin juuri kunniallisten yrittäjien puolesta. Totesin vain, että jotkut ilman omaa syytään joutuvat joskus tiettyyn tilanteeseen jne. Jos tämä laki, niin kuin ed. Seppänen ehdotti, olisi hyväksytty hallituksen esittämässä muodossa, niin toteaisin, että se olisi katastrofi koko yrittäjäkunnalle. Kompromissiehdotus, mikä on tehty, on jonkin verran lievempi, mutta ei tämäkään ole hyvä. Tulen äänestämään ed. Niinistön mallin mukaisesti, kun tämä tulee äänestykseen.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle haluaisin sanoa, että kun minä täällä puhun, niin en edusta Yleisradion kantaa, mutta olen saanut sen kuvan, että ed. Aittoniemi edustaa täällä aina poliisin kantaa puhuessaan sillä perusteella, että hän on entinen poliisi. Tässä tapauksessa ed. Aittoniemi edustaa eri kantaa kuin ne ihmiset, jotka joutuvat käytännön talousrikoksia tutkimaan ja jotka ovat sitä mieltä, että rehellisille yrittäjille hallituksen esityksessä ollut sanktiointi ei muodosta mitään ongelmaa. Tässä mielessä ed. Aittoniemi pelaa erilaista roolia kuin minä pelaan.

Mitä tulee käytännön ongelmiin, niin kysyn vain ed. Aittoniemeltä, miten kehotus veroilmoituksen tekemiseen toimitetaan perille, jos asianomainen ei suostu ottamaan kehotusta postissa vastaan. Hyvähän tänne on tulla esittämään sellaisia perusteluja, jotka käytännössä ovat mahdottomia.

Tulen kyllä hyvin tarkkaan seuraamaan, ed. Niinistö, sitä että budjetissa on ensi vuonna sata ylimääräistä tutkijanvirkaa talousrikoksiin ja sitä seuraavana vuonna lisäksi sata ylimääräistä tutkijan virkaa. Tällainen poliisin voimavarojen lisääminen toivottavasti kohdistuu sitten nimenomaan myöskin talousrikoksiin eikä vain säälettävien pienten ihmisten tekemiin rikoksiin, anastuksiin ja muihin vastaaviin asioihin, joitten määrä nyt lisääntyy uuden lain mukaan. Taipumusta on ollut lisätä sellaisten poliisien määrää, jotka pitävät järjestystä yllä, mutta ei ole käytännössä tehty sellaisia

poliisin virkoja lisää, jotka puuttuvat valkokaularikollisuuteen ja sellaiseen rikollisuuteen, jota kutsumme nimellä talousrikokset.

Ed. Urpilainen: Arvoisa puhemies! Poliisin resursseista sen verran, että kun eduskunta viime kaudella hyväksyi esitutkinta- ja pakkokeinolain, niin tuossa yhteydessään lain perusteluissa todettiin, että lain täytäntöönpano edellyttää noin 450 uuden viran perustamista. Sosialidemokraattinen lakivaliokuntaryhmä on vastikään tavannut sisäasiainministeriön kuin myös poliisijärjestöjen edustajia. Käydyssä neuvonpidossa kävi ilmi, että hallitus on perustanut noin 250 virkaa, eli vajaa 200 virkaa pitäisi vielä perustaa, jotta tuo 450 virkaa tulisi täyteen. Meillä on kyllä ja niin kuin olen havainnut, myöskin muissa eduskuntaryhmissä vissi tavoite se, että nämä 450 virkaa tullaan todella saamaan. Tilanne on tällä hetkellä sellainen, kuten ed. Aittoniemi on monta kertaa todennut, että poliisi tarvitsee lisää resursseja.

Arvoisa puhemies! Suomen rikoslaki on jo sadan vuoden ikäinen. Vaikka siihen on tehty vuosikymmenten saatossa runsaastikin muutoksia, on voimassaoleva laki selvästi vanhentunut, mikä ilmenee esimerkiksi sen vaikeaselkoisuutena sekä epä johdonmukaisuuten. Rikoslaki ei myöskään vastaan yhteiskunnassa vallitsevia käsityksiä erilaisten tekojen paheksuttavuudesta. Tämän lisäksi rikoslainsäädäntö on monilta tärkeitäkin osiltaan levinnyt rikoslain ulkopuolelle, mikä on vaikeuttanut kokonaiskuvan saamista rikoslainsäädännöstämme. Näin ollen on kiistämätön tarve uusia rikoslaki kokonaisuudessaan.

Kokonaisuudistus on päätetty toteuttaa laajoin osauudistuksin. Tämä on niin lainvalmistelun kuin lainsäädäntötyönkin kannalta ymmärrettävää, vaikkakin se vaikeuttaa kokonaisuuden hahmottamista ja valmiiden ehdotusten suhteuttamista vielä keskeneräisiin uudistussuunnitelmiin. Tämä ongelma tuli esiin myös valiokunnan työskentelyssä. Olisimmekin halunneet verrata esimerkiksi varallisuusrikosten ja henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten seuraamusten ankaruutta toisiinsa, mutta jälkimmäisten rikosten osalta jouduttiin tyytymään tarjottuihin tietoihin uudistussuunnitelmista. Tämän vuoksi pidettiin tarpeellisena, että uudistuksen loppuvaiheessa vielä suhteutetaan eri

vaiheissa uudistetut säännökset toisiinsa. Tämä on tuotu esiin myös valiokunnan mietinnössä.

Sen sijaan ei ole järkevää lykätä koko rikoslain voimaannpanoa tapahtuvaksi yhtäaikaiseksi vasta kaikkien vaiheiden valmistuttua. Voimaannpanon lykkääminen esimerkiksi käsittelyssä olevan kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen osalta johtaisi käytännössä hankaliin seuraamuksiin.

Tähän ensimmäiseen osauudistukseen sisältyvät säännöshedotukset koskevat pääosin usein esiintyviä rikoksia, mikä puoltaa uudistuksen aloittamista niistä. Myös talousrikoksia koskevat ehdotukset ovat hyvin ajan kohtaisia. Tietokonerikollisuuden osalta esitys on osin puutteellinen, vaikka sisältääkin jo eräitä tärkeitä tietokonerikoksia koskevia uudistamishdotuksia. Muilta osin valiokunta onkin kiirehtinyt niitä koskevaa lainvalmistelutyötä.

Esitystä käsitellessään lakivaliokunta on samalla hyväksynyt eräitä rikoslain uudistamisen perusratkaisuja, joita on syytä noudattaa uudistuksen myöhemmissäkin vaiheissa. Vakavampia rikoksia koskevien rangaistus säännösten keskittäminen rikoslakiin, tyyppirangaistusasteikkojen omaksuminen, rikosten tekemuotojen porrastaminen ja omaksuttu lain kirjoitustapa vastaavat oikeusvaltioissa rikoslaille asetettavia täsmällisyysvaatimuksia ja edistävät osaltaan myös oikeusturvaa. Toisaalta omaksuttu pyrkimys rangaistussäännösten yhdentämiseen tuo lainsäädäntöön sellaista joustoa, joka estää säännösten nopean vanhentumisen esimerkiksi tekniikan kehityksen vuoksi.

Rangaistustasoon esitys ei merkitse kovin suuria muutoksia. Olennaisimmat ehdotukset ovat varkauden ja eräiden siihen rinnastettavien rikosten perustekomuodon eli tavallisen tekemuodon enimmäisrangaistuksen alentaminen kuudella kuukaudella sekä vahingontekorikoksen ja eräiden talousrikosten rangaistusmaksimien ankaroituminen. Törkeiden varkauksien enimmäisrangaistusta ei sen sijaan muutettu.

Valiokunnassa pidettiin yleisesti tärkeänä korostaa henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten paheksuttavuutta verrattuna omaisuuden kohdistuviin rikoksiin. Rangaistustason osalta valiokunnan mietintö onkin lähes yksimielinen. Rangaistuskäytäntö omaisuusrikoksissa on maassamme edelleen ankaram-

pi kuin parhaan vertailukohteen tarjoavissa maissa, esimerkiksi Ruotsissa.

Rangaistusasteikkojen vertaaminen ei anna oikeaa kuvaa todellisista eroista tuomitsemiskäytännössä. Ei myöskään pidä luulla, että rangaistuksen ankaroittaminen olisi oikotie rikollisuuden torjumisessa. Ankaroittamisella saavutetaan parhaimmillaan vain lyhytaikainen vaikutus rikosten yleisyyteen. Perustellusti voidaan ollaan tyytyväisiä siihen, että valiokunnan enemmistö suhtautui maltillisesti rangaistustasoratkaisuihin, vaikka tällaisista kysymyksistä onkin suuri kiusaus helppoihiin näennäisparannuksiin eli rangaistustason korottamiseen.

Esityksessä ehdotetaan lievästi laajennettavaksi niiden rikosten alaa, joissa syytteen nostaminen edellyttää asianomistajan syyteilmoitusta. Tällaisten ns. asianomistajarikosten alan laajuutta pohdittaessa tulisi toisaalta pyrkiä siihen, että vähäiset rikokset voivat mahdollisimman pitkälle jäädä asianosaisten kesken sovittaviksi. Toisaalta on pyrittävä estämään se, että heikommassa asemassa oleva rikoksen tekijä tai rikoksen uhri voi joutua vahvemman osapuolen painostuksen kohteeksi joko siten, että hän joutuu luopumaan jo syytettäväksi ilmoittamansa jutun ajamisesta, tai siten, että vähäisen rikoksen tekijä painostetaan kohtuuttomaan vahingonkorvaukseen uhkaamalla asian viemisellä oikeuteen.

Sen vuoksi asianomistajarikoksia tulisi olla pääasiassa suhteellisen vähäisten omaisuusrikoksien ja toisaalta eräiden sellaisten rikosten, joissa asian oikeuskäsittely voi aiheuttaa asianomistajalle kohtuuttomasti lisää kärsimyksiä tai vahingon laajenemista. Asianomistajarikoksiin liittyvää painostusmahdollisuutta voidaan rajoittaa lisäämällä viralliselle syyttäjälle toimivaltuuksia sellaisissa tapauksissa, joissa erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen ajamista.

Arvoisa puhemies! Verotuksen oikeudenmukaisuuden ja hyväksyttävyyden olennaisia edellytyksiä on, että kaikki verovelvolliset suorittavat veronsa lainsäädännön määräämällä tavalla. Mikäli näin ei tapahdu, verovelvollisuus ei jakaudu eri yhteiskuntaryhmien kesken yhdessä päätetyllä tavalla. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että hallituksen esityksessä on liikevaihtoveron maksamattomuus kriminalisoitu aivan samalla tavalla kuin ennakkopäätös on kriminalisoi-

tu voimassaolevan ennakkoperintälain perusteella ja sosiaaliturvamaksujen maksamattomuus on kriminalisoitu voimassaolevan työnantajan sosiaaliturvamaksuista annetun lain perusteella.

Nyt nämä velvoitteet kootaan esityksen 29 luvun 4 §:ään, jota kutsutaan verorikkomuspykäläksi. Koska nimenomaan liikevaihtoveron kriminalisoinnista on syntynyt keskustelua, lienee tässäkin yhteydessä syytä korostaa sitä, mitä professori Kari S. Tikan johtaman liikevaihtoverotusmenettelyn kehittämistöimikunnan mietinnössä tältä osin todetaan. Vuonna 1985 valmistuneessa mietinnössä toimikunta katsoi, että liikevaihtoveron kuukausimaksun laiminlyönnin säättäminen rangaistavaksi lisäisi yhtenä vaihtoehtona veron oikea-aikaista suorittamista ja hidastaisi verojäämien kasvua. Tämän vuoksi tapauksissa, joissa verovelvollinen tahallisesti tai itselleen laitonta taloudellista hyötyä saadakseen jättää liikevaihtoverona haltuunsa kertyneet varat kuukausittain tilittämättä valtiolle, olisi perusteita saattaa verovelvollinen myös rangaistusvastuuseen. Eli on korostettava sitä, että nykyiset verolainsäädännön mukaiset veronkorotukset ja veronlisäykset eivät ole käytännössä osoittautuneet kaikissa tilanteissa riittäviksi ennalta estämään veronmaksun laiminlyöntiä. Siksi tarvitaan kriminalisoinnin laajentamista.

Kohtuullista on kuitenkin se, että verovelvollisen osoitettu maksukyvyttömyys ei saisi johtaa rangaistukseen. Vaikka maksukyvyttömyydellä ei tarkoiteta pelkästään sellaista tilannetta, jossa velallinen on täysin varaton, maksukyvyttömyydestä tulee olla toki luotettavaa näyttöä. On edelleen korostettava, että verorikkomussäännöksillä ei ole tarkoitus laajentaa myöskään liikevaihtoveron osalta vastuuta veron määrästä vahingonkorvauksena sellaisiin esimerkiksi yhteisöjen palveluksessa oleviin henkilöihin ja toimielinten jäseniin, joilla ei ole palkkauksensa lisäksi välittömiä taloudellisia etuja yhteisön toiminnasta tai tuloksista.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Nimenomaan maksukyvyttömyyden, vaikka poliisi pystyy sen selvittämäänkin, kriteerit ovat epämääräiset, ja kun niitä yritetään ponsilla saada täällä kuntoon, se on täysin mahdottomuus. Ei pystytäkään luomaan sellaista luetteloa, joka kaikissa

tapauksissa kiistatta osoittaisi, onko henkilö maksukyvytön vai maksukykyinen, koska silloin kaikki erääntyneet maksut pitäisi asettaa samanarvoiseen asemaan. Jos on erääntynyt maksu ja suorittaa sen ja jättää liikevaihtoveron suorittamatta, pitäisi silloin aina katsoa maksukyvyttömäksi, jos tämän erääntyneen maksun suorittaminen on välttämättömyyttä yrittäjän toiminnan jatkamiseksi.

Poliisin resurssiasiaista vielä se, että kyllä me tarvitsemme resursseja poliisissa — me, ed. Seppänen, jälleen puhun tavallaan poliisin edustajana. Poliisi tarvitsee resursseja nyt olevien tutkintapaineiden vuoksi. Mutta jos maksukyvyttömyyden selvittäminen tämän nyt mahdollisesti ja todennäköisesti hyväksyttävän kompromissiesityksen mukaan tulee poliisin suoritettavaksi, se tarvitsee moninkertaisen määrän resursseja siihen nähden kuin tällä hetkellä suunnitellaan, jotta poliisi voisi edes kohtuullisesti suorittaa sille tulevat tehtävät maksukyvyttömyyden selvittämiseksi.

Ed. Moilanen: Arvoisa puhemies! Kuten edellisestä vastauspuheenvuorosta kävi ilmi, liikevaihtoveron oikea-aikaisen maksamisen laiminlyönti työllistää poliisia siinä määrin, että sen voimavarat kohdistuvat väärin ja poliisi ei pysty riittävissä määrin oikeita rikoksia selvittämään ja tutkimaan.

Edellä todettiin, että liikevaihtoveron oikea-aikaisen maksamisen laiminlyönti tuottaa laitonta taloudellista hyötyä. En parhaalla tahdollakaan keksi, mitä tällainen taloudellinen hyöty voisi olla jo sen vuoksi, että tämänhetkiset sanktiot ovat niin ankarat.

Täällä on korostettu sitä, että maksukyvyttömyys on se peruste, jonka avulla välttää kriminalisoinnin, mutta kukaan ei ole pystynyt toteamaan, miten maksukyvyttömyys osoitetaan. Se on niin tulkinnanvarainen ja vaikeaselkoinen asia, että sitä ei ilman yrittäjän leimautumista rikolliseksi pysty osoittamaan.

Lisäksi todettiin, että kriminalisointi jotenkin ehkäisisi laiminlyönnin, kun nykyjärjestelmä ei kaikissa tapauksissa sitä tee. En ymmärrä myöskään sitä, miten kriminalisointi ehkäisee laiminlyönnin. Jos rahaa ei kerran ole, niin sillä, että oikea-aikaisen maksamisen laiminlyöminen kriminalisoidaan, ei rahaa mistään tule.

Arvoisa puhemies! Ehdotankin varsinaisen

puheenvuoroni aluksi, että ensimmäisen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi otetaan valtiokunnan mietintöön jättämäni I vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus, joka 29 luvun 4 §:n, tilitysrikkomuksen, osalta on samanlainen kuin lakivaliokunnan mietintö.

Esitykset asteikkotarkistuksista tulen tekemään joiltakin osin yksityiskohtaisessa käsittelyssä. Kaikkiin kohtiin en muutosesityksiä ajan säästämiseksi tee.

Täällä on puututtu useissa puheenvuoroissa siihen, miten meidän nykyinen asteikkomme on korkea. Mutta kuten oikeusvertaileva selvitys aivan selkeästi osoittaa, jos siihen haluavat edustajat vain tutustua, rangaistuksmaksimi alenee nyt Suomessa alemmalle tasolle kuin missään muussa Euroopan maassa. Tämä on kyseenalainen uudistus. Senhän jo tänään kuulumme asiantuntijoilta lakivaliokunnassa, kun käsitelimme rikosten yhtymistä koskevan rikoslain 7 §:n muutosta. Silloinhan asiantuntijat totesivat, että nyt valitusta uudistuslinjasta hyötyvät pitkiin varkaussarjoihin syyllistyneet rikoksenteikijät, koska he saavat varsin lievän kohtelun. Lisäksi asiantuntijoiden mukaan järjestäytynyt rikollisuus voi käyttää uudistusta hyväkseen esimerkiksi siten, että rikoksen tekijänä käytetään sellaista liigan jäsentä, jonka maksimirangaistus on jo saavutettu, eli hänelle ei uudesta rikoksesta lisää rangaistusta tule.

Uudistus asiantuntijoiden mukaan myös suosii aktiivista, monia kymmeniä rikoksia tehnyttä, joka ei syyllisty törkeisiin rikoksiin, esimerkiksi juuri kymmeniä anastusrikoksia tehnyttä rikollista.

Lisäksi esimerkiksi voidaan ottaa rikoksenteikijä, joka on tehnyt lukuisia konkurssi-rikoksia ja petoksia. Tällaisella rikollisella menettelyllä muille aiheutetut tappiot ja itselle hankittu laitton hyöty saattavat nykyisellään nousta jopa satoihin miljooniin markkoihin, ja hänen uhkanansa ei ole riittävän suuri enimmäisrangaistus.

Nyt valitun asteikkoratkaisun muuna haitallisena vaikutuksena voidaan nähdä vanhenemisaikojen lyhentymisestä aiheutuva rikosten vanhenemisvaara erityisesti laajojen ja useita osatekoja sisältävien rikoskokonaisuuksien yhteydessä, koska vanhenemisaika lyhenee rikoksien alentuneiden maksimirangaistuksien vuoksi. Tällaisia rikosvyyhtejä on erityisesti huume- ja talousrikosten tutkinnan yhteydessä, eli siis asteikkolievennykset suo-

sivat huume- ja talousrikollisia. Tämä linja ei ole suotava.

Tässä jo näemme, mihin johtaa se, että rikoslain kokonaisuudistuksessa on valittu väärä järjestys. Ensin olisi pitänyt keskustella laajasti niistä periaatteista ja arvoista, joiden pohjalta rikoslakia uudistetaan. Tämä keskustelu on jäänyt käymättä. Sen sijaan on keskitytty yhteen pykälään, liikevaihtoveron oikea-aikaisen maksun laiminlyömisestä kriminalisointiin, josta ei koidu yhteiskunnalle mitään hyötyä vaan monia ratkaisevia haittoja. Toki asteikkoratkaisuista aloittaminen oli poliittisesti helpointa. Nyt voidaan valituihin asteikkoratkaisuihin vedota, kuten tapahtuu jo rikosten yhtymistä koskevassa rikoslain 7 luvun uudistuksessa.

On selvää, että rikoslain kokonaisuudistus pitää tehdä osauudistuksina. Mutta kun tiedetään jo etukäteen se, että tuskin poliittinen tahto aikanaan riittää siihen, että epäkohdat kokonaisuudistuksen valmistuttua korjataan, olisi ollut järkevää ja tarkoituksenmukaista laatia uudistus osauudistuksina, mutta saat- ta se voimaan siinä vaiheessa, kun kokonaisuudistus on saatu loppuun. Sen vuoksi vastalauseessani esitänkin voimaantulosään- nökseksi, että tämän lain voimaantulosta säädetään erikseen lailla, mikä tarkoittaa, että koko paketti tulee samalla kertaa voimaan. Silloin saataisiin tasapainoinen kokonaisuus, jossa osat eivät ole ristiriidassa keskenään.

Olisi ollut toivottavaa, että poliittinen tahto olisi nyt tähän riittänyt ja että olisimme saaneet sellaisen rikoslain kokonaisuudistuksen, joka olisi ollut uudenaikainen, mutta myös yhteiskuntaa kymmeniä vuosia palveleva, ja joka olisi ottanut huomioon nykypäivän ja tulevaisuuden rikollisuuskehityksen. Sehän on nimenomaan luonteeltaan kansainvälistyvää, ammattimaistuvaa, monimutkaistuvaa ja jopa valitettavasti raaistuvaa. Tätä rikollisuuskehitystä ei ole riittävästi pidetty mielessä, kun näitä asteikkoratkaisuja on tehty, joihin nyt on päädytty. Tämän vuoksi uudistus tältä osin on osittain valitettava, ja sen vuoksi esitänkin pohjaksi valiokunnan mietintöön jätettyä I vastalauseetta.

Ed. Linnainmaa: Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä oleva rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäinen vaihe on varsin laaja kokonaisuus. Uudistuksen käsittely eteni

pääsisällön osalta valiokunnassa lähes yksimielisesti lukuun ottamatta verorikkomuspykälää. Esityksen suuria linjanvetoja olivat mm. rangaistusasteikot, joista hallitus oli päässyt yksimieliseen esitykseen. Tämän- paisiin linjakysymyksiin hallituspuolueen yksittäisen kansanedustajan on tarpeetonta tässä yhteydessä puuttua.

Valiokuntakäsittelyssä liikevaihtoveron kuukausisuorituksen ajoissa tilittämättä jättämisen rankaiseminen muodostui vaikeaksi. Se on laajan uudistuksen pieni yksityiskohta, mutta sillä on erittäin suuri merkitys yrityksille, yritysten toimivalle johdolle ja koko elinkeinoelämälle. Vastustin valiokuntakäsittelyssä 29 luvun 4 §:n sisältämää kriminalisointilajennusta.

Esitettyä kriminalisointia on vaadittu siksi, ettei veroviranomaisilla muka olisi käytettävissään tarpeellisia painostuskeinoja saata- viensa perimiseksi. Maksujen laiminlyöntien veroseuraamukset veronkorotusten, veronli- säysten ja jäämämaksujen muodossa ovat kuitenkin useiden kymmenien prosenttien vuotuisen koron suuruusluokkaa. Vuoden 1987 alussa nostettiin mm. liikevaihtoveron jatkuvasta laiminlyönnistä johtuva veronko- rotus 10 prosentista 30 prosenttiin. Erittäin raskaiksi nämä sanktiot tekee se, että ne ovat vähennyskeltottomia. Mainittujen suoritus- ten valvontaa on viime vuosina tehostettu. Samalla maksujen seurantateknikka on ke- hittynt. Vuoden 1989 alusta lukien yrityk- siltä vaaditaan erillinen liikevaihtoverosuori- tuksen kuukausi-ilmoitus. Sen antamatta jät- täminen voi kaksinkertaistaa veron.

Suomessa on siis valittu hallinnollisten ja taloudellisten sanktioiden tie. Mikäli seuran- tajarjestelmä ei jostain syystä toimi tyydyttä- västi, tulisi verohallinnon parantaa sitä. Kaikki verovelat suoritetaan valtion posti- siirtotileille. Tiedot suorituksista ovat kone- kielisessä muodossa siirrettävissä verottajan tietokantoihin. Toistuvaisuuksissa esiin- tyvien olennaisten vaihteluiden tai poikkeai- mien johdosta verovelvolliselle voitaisiin edelleen tulostaa selvityspyyntö.

Hallituksen esityksen muusta linjasta poi- keten tässä kohdassa on kyse uuskriminali- soinnista. Sen taustalla on nähtävissä pyrki- mys hakea ns. sijaiskärsijä varmistamaan valtion saatava siinä tapauksessa, että yritys tulee maksukyvyttömäksi. Yrityksen verovel- kaa voitaisiin ryhtyä perimään yhteisön hal-

lituksen jäseniltä, toimitusjohtajalta ja muilta vastuuasemassa olevilta johtohenkilöiltä riippumatta heidän menettelynsä perusteista. Vastuuhenkilöiden yksityisomaisuus, kuten asunto, auto tai kesämökki, voitaisiin ulosmitata yritysvarallisuuden sijasta. Ajatus sopii huonosti suomalaisen oikeustajuun ja oikeuskäytäntöön.

Kriminalisoinnilla muutetaan vero-oikeudellinen vastuu rikosperusteiseksi vahingonkorvausvastuuksi. Oikeusministeriön esitys merkitsee velkavankeuden palauttamista Suomen oikeusjärjestelmään.

Useita uusia lakiesityksiä valiokunnissa käsiteltäessä on valmistelijoiden taholta todettu, että tällainen lainsäädäntö on ollut jo niin ja niin kauan voimassa muissa Pohjoismaissa. Yleensä vedotaan Ruotsin esimerkkiin. Nyt esitettävää liikevaihtoveron ajoissa maksamatta jättämistä ei kuitenkaan ole kriminalisoitu muissa Pohjoismaissa eikä esimerkiksi Länsi-Saksassa.

Valiokunnan saamien tietojen mukaan Norjassa liikevaihtoveron maksamatta jättäminen on ollut kriminalisoitu. Syntyneiden kohtuuttomuuksien ja muiden vaikeuksien vuoksi se kuitenkin dekriminalisoitiin 1980-luvun alkupuolella. Mitä syytä Suomella on tässä yksityiskohdassa lähtyä toteuttamaan muista Pohjoismaista poikkeavaa linjaa? Pelkään pahoin, että tämä uskriminalisointi tulee madaltamaan yritysten konkurssikynystä ja tätä kautta uudistuksella on yhteys työllisyyteen — seikka, jonka olettaisi huolettavan myös vasemmistoa.

Arvoisa puhemies! Ymmärrän hyvin, että tällä foorumilla on tietyt pelisäännöt, jotka ovat tarpeen hallituksen ja eduskunnan toimintakyvyn turvaamiseksi. Ymmärrän myös sen, että hallitus vaatii noiden pelisääntöjen tinkimätöntä noudattamista suurissa linjakysymyksissä ja asioissa, joista on hallitusohjelmassa sovittu. Lainsäädäntötyön tulee kuitenkin olla loppuun asti hiottua. Sen yksityiskohtienkin sisällön merkitys on tärkeää. Hallituksella ei voine olla ehdotonta vaikutustietoa jokaisesta pienestä yksityiskohdasta ja sanamuodosta. Tervettä järkeä tulisi voida käyttää täälläkin, muussa tapauksessa olemme turha joukko.

Ed. Jäätteenmäki: Arvoisa puhemies! Keskustelu rikoslain kokonaisuudistuksesta tässä vaiheessa on ilmeisesti loppumassa, ja

kokoomuksen puolelta olemme kuulleet vain sellaisia puheenvuoroja, joissa tuomitaan velkavankeuspykälä. Olisin kuitenkin vieläkin kaivannut perusteluja niiltä kokoomuslaisilta, jotka ovat menossa siihen, että liikevaihtoveron oikea-aikainen maksaminen tehdään rikolliseksi toiminnaksi. Minun mielestäni riittäväksi perusteeksi ei riitä se, että pelisääntöjä on noudatettava ja on sokeasti uskottava sitä, mitä toinen hallituspuolue eli sosialidemokraatit kokoomukselle sanovat. Minun mielestäni olisi ollut toivottavaa, että tervettä järkeä olisi voitu noudattaa koko rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä myös tämän yhden pykälän osalta.

Ed. Jokinen: Arvoisa puhemies! Rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäinen vaihe on ollut pitkään perusteellisessa valiokuntakäsittelyssä. Kuitenkaan se ei ole saanut saatteekseen yksimielistä valiokunnan kantaa, kuten mietintö osoittaa. Käsittelyn aikana kävi selväksi, ettei laaja asiakokonaisuus kaikilta osin ollut ajan vaatimuksia vastaava. Aika todella rientää eteenpäin sellaisella nopeudella, että suomalainen uudistuvakin lainsäädäntö on liian hidasta. Siksi muutokset ovatkin jo syntymä- ja valmisteluvaiheessaan ajastaan jäljessä.

Toisaalta tapahtuu sellaistakin, että hallituksen hyvätkään ehdotukset eivät kaikkia valiokunnan hallituspuolueidenkaan edustajia tyydytä. Jopa enemmistö saattaa erehtyä huonontamaan lakiehdotusta. Tässä nimenomaisessa asiassa onkin tapahtunut tällainen tosin eduskunnassa harvinaisempi menettely, että oikeistoenemmistö on äänestänyt muutoksen rikoslain 29 luvun 4 §:ään, jossa verorikkomus-nimisen rikoksen tunnusmerkistö olisi tullut hyväksyä valiokunnan mietintöön hallituksen esityksen mukaisesti.

Vasemmistoliiton edustajan valiokunnan mietintöön jättämän vastalauseen perusteissa selvitetään kyseistä lainkohtaa. Mielienkiintoista tässä kysymyksessä ovat seitsemän valiokuntajäsenen päätöksestä poikkeava mielipide ja vastalauseet, eli myös hallitusryhmät ovat tässä hajonneet. Sen voikin ymmärtää siltä taustalta, että kysymyksessä on merkittävä yhteiskuntapoliittinen kannanmäärittely eli vasemmiston ja oikeiston vastakkaiset mielipiteet. Tästä on kysymys tässä nimenomaisessa asiassa.

Kokoomuksen ed. Niinistön kädenjälki tai



ajatusten leima näkyy myös valiokunnan mietinnössä, joka ei ole kunniaksi sen paremmin valiokunnalle kuin eduskunnallekaan. Sitä nyt ei enää voida miksiäkään muuttaa. Se on sellainen kuin on. Vasemmistoliiton valiokunnan mietintöön jättämässä vastalauseessa perustellaan kantaamme rikoslain 29 luvun 4 §:ään. Verorikkomusnimisen rikoksen tunnusmerkistö olisi tullut hyväksyä valiokunnan mietintöön hallituksen esityksen mukaisesti. Tätä perustellaan meidän vastalauseessamme.

Hallituksen esityksen yleisperusteluissa sivulla 55 todetaan, että nykyinen veron tilitykseen liittyvien laiminlyöntien rangaistus-sääntely on hajanaista ja puutteellista. Olenaisiin verorikkomuksen teko-objekti on ennakonpidätys ja sen tilittämättä jättäminen. Yhteiskunnan kannalta on välttämätöntä osoittaa selkeä paheksunta sellaisia työntekijä kohtaan, jotka käyttävät säännöksessä mainittuja verovelkoja tai sellaisiksi muodostuvia eria yrityksen epäonnistuneen talouden paikkaamiseen halpakorkoisena lainana ilman turvaavaa vakuutta.

Valiokunnan mietinnössä omaksutussa muodossa säännöksen rangaistusala on supistettu hallituksen esitykseen nähden olennaisesti. Näin on tapahtunut valiokunnan porvarillisen enemmistön vaatimuksesta. Ratkaisu perustuu kritiikille alttiiseen ajatukseen sikäli, että rangaistavuutta on supistettu asettamalla myös ennakonpidätyksen osalta säännöksen soveltamisedellytykseksi näyttö hyötymistarkoituksesta ja tekijän maksukyvyttömyydestä. Näillä rajauksilla tuetaan välillisesti konkurssikypsiä yrityksiä ja sellaisia yrittäjiä, jotka toimivat keinottelumielessä välttääkseen lain mukaisen veroseuraamuksen.

Yhteiskunnan kokonaisedun ja muiden yrittäjien kannalta ei ole järkevää suosia tällaista toimintaa. Missään muualla lainsäädännössä lainsäätäjä ei tietävästi ole hyväksynyt toiselle, tässä tapauksessa valtiolle, kuuluvia varoja hallitsevalle tilitysvelvollisuuden laiminlyönnin rajoitukseksi maksukyvyttömyyttä. Ratkaisu on muiden verovelvollisten kannalta epäoikeudenmukainen.

On todellakin jo aika pohtia, miksi esimerkiksi konkurssilainsäädäntöä ei ole aikaansaatu. Siitä on puhuttu tässä talossa ja sitä käsitelty runsaasti tiedotusvälineissä ainakin 20 vuoden ajan. Kuitenkin tämä valtion ja

kuntien varoja miljoonia markkoja vuosittain nielevä lakien heikkous halutaan ylläpitää. Se on eräs osa meidän lainsäädäntömme juuri tämän alueen heikkouksia.

Tämä on myös yllättävän suuria tuloja tuottava niille häikäilemättömille piireille, joita oikeisto suosii ja on suosinut vuosikymmenestä toiseen. Juuri näistä ongelmista on kysymys tässäkin tapauksessa. Vetoaminen yrittäjän asemaan, jota oikeisto täällä jakaa, on asian kiertämistä ja totuuden pimittämistä.

Eduskunnan valiokunnissa ovat mm. kuntien edustajat vaatineet lainsäädännön korjaamista niin, ettei vuosi vuoden jälkeen kuntiin ilmesty yrittäjiä, jotka kahden kolmen vuoden kuluttua häviävät jättäen velat kuntien veronmaksajien maksettaviksi ja vieden kaikki voitot mennessään perustaen seuraavaan kuntaan samalla tavoin yrityksen muuttaakseen maisemaa jälleen parin vuoden kuluttua.

Tällaista keinottelua estämään ei kokoomus lakeja halua. Miksi? Näitä konkurssirikoksia kokoomus suosii. Ehkä se tuottaa heistä joillekulle. Lainsäätäjän velvollisuus tulisi olla tällaisen pelin lopettaminen. Ei kokoomuksen Suominenkaan voinut olla niin tietämätön, että antoi Wärtsilän huijata veronmaksajilta satoja miljoonia, jopa miljardeja mahdollisesti, jossakin 2 miljardin tienoilla.

Näitä veromarkkoja kootaan tosi pienituloisilta, sotavammaisilta, yksinhuoltajilta jne. Näistä ei esimerkiksi ed. Niinistön ryhmä kannan vähäisintäkään huolta. Tämä on mielenkiintoinen asia kokonaisuudessaan, sillä varsinkin kansalaisten oikeustaju on hyvin järkyttynyt siitä, miten epäoikeudenmukaisuus verotuskäytännössä todella vallitsee. Meillä on edelleen paljon muita heikkouksia lainsäädännössä, jotka ovat nyt tämän maininnan ulkopuolella, jotka ovat saman suuntaisia. On todella aika pohtia sellaista uudistusta ja saada myös se aikaan, joka tällaiset väärinkäytökset estää.

Ed. Kankaanniemi: Herra puhemies! Kannatan ed. Moilasen ehdotusta.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Yleiskeskustelussa on ed. Moilanen ed. Kankaanniemen

kannattamana ehdottanut, että 1. lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi otettaisiin I vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

### Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on ed. Moilasen ehdotus hyväksytty.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 110 jaa- ja 5 ei-ääntä; poissa 84. (Koneään. 4)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän 1. lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 luvun 3 § ja luvun otsikko, 2 luvun 2 § ja luvun otsikko, 8 luvun 6 § ja luvun otsikko, 16 luvun 19 ja 21 § ja luvun otsikko, 28 luvun 1—15 § ja luvun otsikko hyväksytään keskustelutta.

29 luvun 1 §.

### Keskustelu:

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Ehdotan, että tämä pykälä saisi sen sanamuodon, joka on hallituksen esityksessä.

Ed. Jokinen: Herra puhemies! Kannatan ed. Seppäsen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Seppänen ed. Jokisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

### Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Seppäsen ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 101 jaa- ja 14 ei-ääntä; poissa 84. (Koneään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

29 luvun 2 ja 3 § hyväksytään keskustelutta.

29 luvun 4 §.

### Keskustelu:

Ed. Seppänen: Herra puhemies! Ehdotan, että tämä pykälä saisi sen sanamuodon, mikä on II vastalauseessa

Ed. Jokinen: Herra puhemies! Kannatan ed. Seppäsen ehdotusta.

Ed. Jäätteenmäki: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että rikoslain 29 luvun 4 § hyväksyttäisiin lakivaliokunnan mietinnön mukaisena.

Ed. Paloheimo: Arvoisa puhemies! Kannatan tätä ed. Jäätteenmäen hyvää ehdotusta, joka turvaa edes jonkinlaisen oikeusturvan yksityiselle ammatinharjoittajalle ja pienyrityksille.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Seppänen ed. Jokisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena.

Ed. Jäätteenmäki ed. Paloheimon kannattamana on ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin lakivaliokunnan mietinnön mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä ehdotan meneteltäväksi siten, että ensin

äänestetään ed. Jätteenmäen ja ed. Seppäsen ehdotusten välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

### Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Jätteenmäen ja ed. Seppäsen ehdotusten välillä.

Ed. Jätteenmäen ehdotus ”jaa”, ed. Seppäsen ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 66 jaa- ja 41 ei-ääntä, 7 tyhjää; poissa 85. (Koneään. 6)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Jätteenmäen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Jätteenmäen ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö ”jaa”, ed. Jätteenmäen ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 75 jaa- ja 37 ei-ääntä; poissa 87. (Koneään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

29 luvun 5—9 § ja luvun otsikko, 30 luvun 1—12 § ja luvun otsikko, 31 luvun 1—4 § ja luvun otsikko sekä 32 luvun 1 ja 2 § hyväksytään keskustelutta.

32 luvun 3 §.

### Keskustelu:

Ed. Moilanen: Herra puhemies! Asteikoratkaisuissa olen pidättäytynyt pykäläkohtaisista esityksistä, mutta tässä ammattimainen kätkemisrikos -kohdassa ehdotan, että pykälä hyväksytään I vastalauseen mukaisena eli minimi kuusi kuukautta ja maksimi kymmenen vuotta. Näin sen vuoksi, että tämä on erittäin vakava rikos, sillä jos ammattimainen kätkemisrikos ei onnistu, sil-

loin varkausrikoskaan ei kannata. Tässä mielessä tämä on erittäin tärkeää.

Muilta osin luovun yksityiskohtaisen käsitelyn esityksistä.

Ed. Hautala: Herra puhemies! Kannatan ed. Moilasan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Moilanen ed. Hautalan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

### Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Moilasan ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 103 jaa- ja 5 ei-ääntä; poissa 91. (Koneään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

32 luvun 4—7 § ja luvun otsikko, 33 luvun 1—7 § ja luvun otsikko, 35 luvun 1—7 § ja luvun otsikko, 36 luvun 1—8 § ja luvun otsikko, 37 luvun 1—13 § ja luvun otsikko, 38 luvun 9 § ja luvun otsikko, 39 luvun 1—9 § ja luvun otsikko sekä 46 luvun 1—13 § ja luvun otsikko hyväksytään keskustelutta.

Voimaantulosäännös.

### Keskustelu:

Ed. Moilanen: Herra puhemies! Lait on toki tehtävä osittaisuudistuksina, mutta kokonaisuus tulisi saattaa voimaan yhdellä kertaa osien valmistuttua. Siksi ehdotan, että voimaantulosäännös kuuluisi niin kuin se on esitetty I vastalauseessa eli: ”Tämän lain voimaantulosta säädetään erikseen lailla.”

Ed. Hautala: Herra puhemies! Kannatan ed. Moilasan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Moilanen ed. Hautalan kannattamana ehdottanut, että voimaantulosäännös hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

### Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Moilasan ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 104 jaa- ja 5 ei-ääntä; poissa 90. (Koneään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvien

2. lakiehdotuksen 3 ja 14 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

3. lakiehdotuksen 2 luvun 2 § ja luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

4. lakiehdotuksen 1 luvun 1 §, sen edellä oleva alaotsikko ja luvun otsikko, 5 luvun 1 §, sen edellä oleva alaotsikko, 10 §, sen edellä oleva alaotsikko ja luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

5. lakiehdotuksen 2 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

lakivaliokunnan mietintöön sisältyvän 6. lakiehdotuksen 26 ja 30 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

hallituksen esitykseen sisältyvien

7. lakiehdotuksen 121 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

8. lakiehdotuksen 22 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

9. lakiehdotuksen 62 ja 63 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

10. lakiehdotuksen 18 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

11. lakiehdotuksen 70 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

12. lakiehdotuksen 81 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

13. lakiehdotuksen 7 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

14. lakiehdotuksen 39 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

15. lakiehdotuksen 24 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

16. lakiehdotuksen 33 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

17. lakiehdotuksen 23 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

18. lakiehdotuksen 100 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

19. lakiehdotuksen 18 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

20. lakiehdotuksen 8 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

21. lakiehdotuksen 16 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

22. lakiehdotuksen 8 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

23. lakiehdotuksen 8 ja 52 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

24. lakiehdotuksen 29 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

25. lakiehdotuksen 7 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

26. lakiehdotuksen 7 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

27. lakiehdotuksen 19 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

28. lakiehdotuksen 23 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

lakivaliokunnan mietintöön sisältyvän 29. lakiehdotuksen 24 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

hallituksen esitykseen sisältyvien

30. lakiehdotuksen 14 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

31. lakiehdotuksen 11 b §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

32. lakiehdotuksen 9 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

33. lakiehdotuksen 3 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

34. lakiehdotuksen 9 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

35. lakiehdotuksen 15 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

36. lakiehdotuksen 14 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

37. lakiehdotuksen 7 f §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

38. lakiehdotuksen 16 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

39. lakiehdotuksen 16 luvun 8 ja 9 § sekä luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

40. lakiehdotuksen 198 ja 198 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

41. lakiehdotuksen 38 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

42. lakiehdotuksen 9—11 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

43. lakiehdotuksen 8 luvun 1—5 § ja luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

44. lakiehdotuksen 18 luvun 4 ja 5 § sekä luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

45. lakiehdotuksen 6 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

46. lakiehdotuksen 63 ja 64 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

47. lakiehdotuksen 15 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

48. lakiehdotuksen 15 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

49. lakiehdotuksen 16 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

50. lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike,

51. lakiehdotuksen 4 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

52. lakiehdotuksen 18, 36 ja 47 § sekä 6 luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

53. lakiehdotuksen 93 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

54. lakiehdotuksen 12, 30 ja 37 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

55. lakiehdotuksen 47 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

56. lakiehdotuksen 4 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

57. lakiehdotuksen 21 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

lakivaliokunnan mietintöön sisältyvän 58. lakiehdotuksen 7 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

hallituksen esitykseen sisältyvien

59. lakiehdotuksen 8 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

60. lakiehdotuksen 12 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

61. lakiehdotuksen 9 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

62. lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike,

63. lakiehdotuksen 1 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

64. lakiehdotuksen 9 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

65. lakiehdotuksen 6 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

66. lakiehdotuksen 4 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy suuren valiokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

## 2) Ehdotus laiksi leimaverolain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 50

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 21

Suuren valiokunnan mietintö n:o 64

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 64. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 4, 10 ja 12 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

## 3) Ehdotus laiksi omenan tullin muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 52

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 18

Suuren valiokunnan mietintö n:o 57

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 57. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta tullitariffilain liitteenä olevan tullitariffin II osan 8 ryhmä, lakiehdotuksen voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

#### **4) Ehdotus laiksi teollisuudelle ympäristönsuojeluinvestointeihin myönnettävistä valtiontakauksista annetun lain muuttamisesta**

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys n:o 55  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 19  
Suuren valiokunnan mietintö n:o 58

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 58. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—4 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

#### **5) Ehdotus laiksi Suomen itsenäisyyden juhlarahastosta**

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys n:o 6  
Pankkivaliokunnan mietintö n:o 3

Suuren valiokunnan mietintö n:o 59

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 59. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—3 §, 1 luvun otsikko, 4—7 §, 2 luvun otsikko, 8—13 §, 3 luvun otsikko, 14—22 §, 4 luvun otsikko, 23—25 §, 5 luvun otsikko, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

#### **6) Ehdotukset laeiksi alkoholilain 3 §:n ja keskioluesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta**

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys n:o 56  
Talousvaliokunnan mietintö n:o 5  
Suuren valiokunnan mietintö n:o 68

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 68. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 3 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen 5 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

#### **7) Ehdotukset laiksi rakennuslain muuttamisesta**

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys n:o 135/1989 vp.  
Lakialoitteet n:ot 137/1987 vp. ja 18  
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 11  
Suuren valiokunnan mietintö n:o 65

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 65. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskuste-



lu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

### **Yleiskeskustelu:**

Ed. Varpasuo: Herra puhemies! Tähän lakiesitykseen liittyvässä vastalauseessa on ed. Pulliainen esittänyt rakennuslain 125 §:stä sellaisen tulkinnan, joka on tässä syytä oikaista. Hän on todennut vastalauseessaan, jonka muutkin ovat allekirjoittaneet, että kunnan kaavoituskatsauksessa esitettyihin näkemyksiin ja kysymyksiin olisi varattava mahdollisuus kirjallisesti, kysyjän niin halutessa, sellaisen määräjän kuluessa vastata, että valitusaikaa kulloisessakin vireillä olevassa kaavoitushankkeessa on vähintään kaksi viikkoa jäljellä. Kun kuitenkin tiedetään, että kaavoituskatsaus tämän lakipykälän mukaan on tehtävä vähintään kerran vuodessa, niin on täysin mahdotonta ajatella sellaista tilannetta, että kuntalaisilla olisi erityisistä kaavahankkeista mahdollisuus valittaa kahden viikon aikana. Eli vastalauseeseen sisältyvä ajatus on koko rakennuslain 125 §:n hengen ymmärtämättömyyttä, jos näin voidaan sanoa.

Nimittäin siihen liittyvässä asetusuonnoksessa todetaan, että kunnan tulee vähintään kerran vuodessa laatia katsaus kunnassa vireillä olevista ja lähiaikoina vireille tulevista kaava-asioista, jotka eivät ole merkitykseltään vähäisiä, ja näin kertoa päälinjat kaavoituksesta eikä suinkaan yksityiskohtaisista kaavaratkaisuista, joissa on valitusaika tai huomautusenteko aika vireillä. Tämä korjauksena vastalauseeseen.

Ed. Kalima: Herra puhemies! Helsingissä useissa tapauksissa asuntorakentamiskaavaa koskeva valitus viipyy useita vuosia, jopa neljä viisi vuotta. On tilanteita, joissa kaavoituksesta rakentamiseen kestää seitsemän vuotta ja suuri osa ajasta kuluu siihen, että asiat ovat vireillä valitusviranomaisissa, mutta niitä ei siellä kovinkaan nopeasti käsitellä. Tästä syystä olen tehnyt lakialoitteen numero 18, jonka keskeinen sisältö sisältyy valio-kunnan mietinnössä 138 a §:n 3 momenttiin, joka kuuluu seuraavasti: "Asuntorakentamisen kannalta tai muutoin yhteiskunnallisesti merkittäväksi katsottavaa asemakaavaa, rakennuskaavaa tai 29 § 4 momentissa tarkoi-

tettua yleiskaavaa koskeva valitus on käsiteltävä kiireellisenä."

Lakialoitteen johdosta ympäristöministeriö on antanut lausunnon, jossa todetaan mm. seuraavaa: "Lakialoitteen mukaista säännöstä on pidettävä tarpeettomana, koska asiat ainakin hallintoviranomaisissa jo nykyisin käsitellään mahdollisimman nopeasti. Lakisääteinen kiireellisen käsittelyn vaatimus saattaisi jopa heikentää kunnan asemaa suhteessa valittajaan nähden ja siten heikentää kunnan asemaa kaavoitusmonopolin käyttäjänä. Valituksen ilmaantua kunnat nimittäin usein toivovat asian ratkaisemisen lykkäämistä neuvottelujen käymiseksi ja erimielisyyksien sovitteluun. Vahvistusviranomaiset ovat käsiteltävien asioiden kiireellisyysjärjestyksessä voineet tähän saakka ottaa huomioon kunnan käsityksen asiasta ilman, että siihen oikeudellisesti tai valittajien näkökulmasta olisi voitu puuttua. Yhteiskunnallisen päätöksenteon jouduttamisen sijasta säännösehdotus painottaa tehdyn valituksen ja siihen annettavan ratkaisun merkitystä. Ehdotettua säännöstä on erityisesti hallintotuomioistuimeen kohdistuvana pidettävä varsin erikoisena."

Tässä yhteydessä haluan todeta, että hallintotuomioistuimeen kohdistuu varsin useita säännöksiä, jotka velvoittavat hallintotuomioistuimen käsittelemään asian joutuisasti. Mainittakoon tässä yleisten asiakirjojen julkisuudesta annettu laki ja eräät sosiaalihuollon hallinnon pakkokeinoja koskevat päätökset ja niitä koskevat säännökset. Näitä on toki muitakin, jotka velvoittavat hallintoviranomaisen ja hallintotuomioistuimen otta-  
maan huomioon asian tärkeyden asian käsittelyn kannalta. Toisin sanoen kysymyksessä ehdotettu säännös noudattaa sitä menettelyä, sitä linjaa, joka jo muutoinkin hallintotuomioistuimeen nähden on voimassa ja jota on pidettävä asianmukaisena ja tarpeellana. Näin ollen on pidettävä varsin myönteisenä seikkana sitä, että valiokunta yksimielisesti katsoi tällaisen säännöksen tarpeelliseksi siitä huolimatta, että ympäristöministeriön virkamieskunta on suhtautunut esitykseen, lakialoitteeseen, kielteisesti.

Mitä muutoin tulee tähän lakiehdotukseen, on todettava, että valitusrajoitusta ei voitu asettaa sillä tavoin kuin alun perin katsottiin, koska lähtökohtana oli se, että yleensä suhtaudutaan Euroopassa varsin

epäilevästi valitusoikeuden rajaamiseen, valituskieltoon. Tämänkin vuoksi valitusten kii-reellistä käsittelyä koskeva säännös on paikallaan. Lopuksi totean olevani samaa mieltä kuin ed. Varpasuo hänen kommentoimastaan vastalauseesta.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen ja lakialoitteeseen n:o 18 pohjautuvan lakiehdotuksen 1, 5, 5 a, 29, 32, 38, 38 a, 39 a, 42, 43, 97, 97 a, 100, 124 a, 125, 132, 137 a, 137 b, 138, 138 a, 139, 140 ja 141 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy suuren valiokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen n:o 137/1987 vp. sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

#### **8) Ehdotus laiksi valtion maatalousteknologian tutkimuslaitoksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys n:o 53  
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 6  
Suuren valiokunnan mietintö n:o 60

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 60. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

#### **9) Ehdotus laiksi leipomotyölain 1 ja 3 §:n muuttamisesta**

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys n:o 58  
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 15  
Suuren valiokunnan mietintö n:o 61

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 61. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 3 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

#### **10) Ehdotukset laeiksi maatalousyrittäjien eläkelain 6 §:n 4 momentin ja 6 f §:n 3 momentin kumoamisesta sekä tapaturmavakuutuslain 58 §:n muuttamisesta**

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys n:o 69  
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 16  
Suuren valiokunnan mietintö n:o 62

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 62. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sitten ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen 58 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

#### **11) Ehdotukset laeiksi työntekijäin eläkelain 12 §:n ja lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain 9 §:n sekä yrittäjien eläkelain 10 §:n muuttamisesta**

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys n:o 68  
Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 17  
Suuren valiokunnan mietintö n:o 67

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o

67. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sitten ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohdaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 12 § ja sen edellä oleva väliotsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, toisen lakiehdotuksen 9 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä kolmannen lakiehdotuksen 10 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

## 12) Ehdotus tuotevastuulaiksi

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 119/1989 vp.

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 4

Suuren valiokunnan mietintö n:o 63

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 63. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sitten ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohdaiseen käsittelyyn.

### Yleiskeskustelu:

Ed. Puska: Herra puhemies! Tuotevastuulain säätäminen on merkittävä ja perusteltu uudistus, joka selkiinnyttää tuotteiden aiheuttamien vahinkojen korvaamista. Laki on ilman muuta välttämätön ja hyödyllinen ja tarpeen myös siinä mielessä, että seuraamme eurooppalaista kehitystä. Kuluttajan kannalta laki todella selkiinnyttää vahinkojen korvausten perusteita ja menettelyä. On myös todettu, että maassamme on pitkälle menevä valmius uudistuksen toteuttamiseksi.

Tästä kaikesta hyvästä on luonnollisesti maksettava. On ilman muuta selvää, että oikeustapausten määrä tulee lisääntymään ja uudistuksella tulee olemaan nostava vaikutus tuotteiden hintaan. On jonkin verran vaikea ennakoida oikeustapausten määrän lisääntymistä ja uudistuksen vaikutusta tuotteiden

hintaan. Tämä tulee ilmeisesti huomattavastikin vaihtelevaan tuoteryhmittäin.

Talousvaliokunnassa asiaa käsiteltäessä keskustan ryhmää melko lailla askarrutti se, että hallitus esitti uudistuksen toteuttamista selvästi tiukemmilla kriteereillä kuin EY:n perusdirektiivit edellyttävät. Pohdintaa herätti erityisesti ns. kehittelyriskejä sekä esinevahinkojen omavastuuta ja alkutuotteita koskevien säännösten mukaanottaminen, vaikka EY:n perusdirektiivit eivät sitä vaadi. Sen vuoksi pohdimme sitä, että uudistus olisi tässä vaiheessa voitu toteuttaa yleisen eurooppalaisen käytännön mukaan EY:n perusdirektiivien tekstin mukaisesti, mikä olisi merkinnyt sitä, että tuotevastuuta ei olisi ulotettu koskemaan kehittelyvahinkoja ja että olisi otettu EY:n direktiivin mukainen esinevahinkojen korvausten alaraja.

Hallituksen esityksessä omaksuttu linja oudoksutti myös sen vuoksi, että tuotevastuukysymyksessä mennään selvästi EY:n peruslinjaa kireämpään suuntaan. Vuosi sitten käsitelimme toista merkittävää lakipakettia, kilpailulainsäädäntöä, jossa taas tunnetusti esitettiin aika paljon EY-linjaa löyempää linjaa, mikä nyttemminkin on herättänyt vielä keskustelua ja todella herättää kysymyksen, missä tässä on johdonmukaisuus. Pohdimme sitä, että uudistus olisi voitu toteuttaa todella perusdirektiivien mukaisesti ja saatavien kokemusten ja kansainvälisen kehityksen perusteella olisi lakia voitu aikaan tarkistaa.

E erityisen paljon keskusteltiin kehittelyriskeistä, joiden sisällyttäminen tuotevastuulain piiriin ilmeisesti on ollut ehdotuksen ongelmallislinn kohta, joka aiheutti jo lain valmisteluvaiheessa paljon keskustelua, ja myös valiokunnissa kuultujen asiantuntijoiden käsitykset tästä ovat eronneet. Kuten todettu, EY:n perusdirektiiveissa ei ole kehittelyriskivastuuta, ja varsin harva jäsenmaa on sen sisällyttänyt lakeihinsa. Kuitenkin mitalin toinen puoli on se, että kuluttajan näkökulmasta on korostettu kehittelyriskin olevan koko tuotevastuulain kulmakivi. Se on ilman muuta kustannuskysymys, jonka vaikutukset vaihtelevat tuoteryhmittäin. Käytännössä on kuitenkin totta, että on suhteellisen vaikea ilmeisesti monessa tapauksessa erottaa kehittelyriskiä muusta tuotevastuusta.

Omavastuun suhteen lakiehdotus ei sisällä EY:n direktiivissä mainittua noin 2 500 mar-

kan omavastuuta esinevahingoista. Omavastuuta on kannatettu yleisillä kauppapoliittisilla perusteilla ja on sanottu sen estävän myös oikeudenkäyntien liiallista lisääntymistä ja laskevan vakuutusmaksuja. Kuitenkin tässäkin on mitalin toinen puoli. On todettu, että omavastuu sopii varsin huonosti vahingonkorvausoikeuteen.

Alkutuotteiden suhteen voidaan myös todeta, että alkutuotteiden sisällyttäminen on sikäli helppoa, että kotimaiset tuotteet yleensä täyttävät varsin korkeat turvallisuusvaatimukset.

Tämän tarkastelun perusteella totean, että toinen lakivaliokunta on mielestämme tehnyt varsin hyvää työtä ja että paketti kokonaisuudessaan on tervetullut ja näillä reunahuomautuksilla hyväksyttävissä. Erityisesti kehittelyriskien suhteen on kuitenkin syytä tarkasti seurata saatavia kokemuksia ja kansainvälistä kehitystä.

Herra puhemies! Erityisen iloinen olen siitä, että sekä toinen lakivaliokunta että talousvaliokunta ottivat selkeän kannan siitä, että laki koskee soveltuvin osin myös tupakkaa. Tästä kuultiin valiokunnissa useita asiantuntijoita. Tämä voi kuulostaa pienehköltä asialta, mutta on syytä palauttaa mieleen, kuten eräs asiantuntija havainnollisesti sanoi, että tupakka aiheuttaa enemmän henkilövahinkoja kuin kaikki muut lain tarkoittamat tuotteet yhteensä. Otetaan taas eräs esimerkki. Voidaan arvioida, että noin 15 kuolemantapausta joka päivä.

Sitä, että tupakka suljettaisiin lain ulkopuolelle, on perusteltu lakiehdotuksen pykälällä, jonka mukaan korvausta on suoritettava vain, jos tuote ei ole ollut niin turvallinen kuin on ollut kohtuullista odottaa. Lain 3§:n mukaan kuitenkin tässä otetaan huomioon mm. tuotteen markkinointi, käyttöohjeet ja ennakoitavissa oleva käyttö. Nyt on aivan olennaista huomata, että tuotevastuu säätelee nimenomaan tuottajan ja kuluttajan välisiä suhteita.

On huomattava, mikä saattaa olla edelleen yllätys monelle, että tupakkateollisuus ei ole koskaan missään vaiheessa myöntänyt tupakan terveyshaittoja lukuun ottamatta niitä muutamaa tuntia, kun Amerin toimitusjohtaja sen myönsi, kunnes senkin peruutti (Ed. Dromberg: Montako tuntia?) — Neljä tuntia. — Meillä sen sijaan on palstametreittäin, todella valtava määrä, erilaisia lehtileikkeitä

siitä, kuinka tuotteiden haitallisuus on johdonmukaisesti kaikissa yhteyksissä kielletty. Minusta on todella edesvastuutonta, että teollisuus kiistää kaikki haitat. Toisaalta, kun tulee kysymys tuotevastuusta tai oikeudenkäynneistä, pestään kädet ja sanotaan, että haitat ovat yleisesti tiedossa, olisitte uskoneet lääkäreitä, ei meitä.

Molempien valiokuntien vastaus on yksiselitteinen ja selkeä, ja siitä olen iloinen. Tuotevastuu koskee tupakkateollisuutta niin kauan, kunnes se markkinoinnissaan tuo selkeästi esiin tupakan täysin kiistattomat vakavat terveyshaitat.

Valiokuntien ottama kanta ymmärtääkseni ei siis tähtää siihen, ettei tupakoitsijalla olisi omaa vastuuta itsestään. Se meillä kaikilla on terveydestämme ja valinta on tietysti meidän. Tarkoitus ei myöskään ole, että ihmiset jatkaisivat tupakointiaan ja nostaisivat sitten suuria korvauksia sairastuessaan. Tarkoitus yksinkertaisesti on saada tupakkateollisuus tämän lain piiriin niin kuin muukin elinkeinoelämä. Ei ole syytä antaa mitään erivapautta tässä laissa tupakkateollisuudelle, eli tavoitteena on, että välttyäkseen jatkuvilta ja huomattavilta korvausvaatimuksilta tupakkateollisuuden tulee kaikessa markkinoinnissaan, myös lehtiläusunnoissaan, rehellisesti, oikeudenmukaisesti ja selkeästi tuoda esille kaikki terveyshaitat.

Kuten sanoin, ei voi olla oikein, että tupakkateollisuus tekee suuria voittoja suomalaisten syöpä- ja sydäntautien kustannuksella eikä vastaa mistään eikä myönnä selviä tosiasioita, kun muiden tuotteiden mahdollisia terveyshaittoja katsotaan sen rinnalla suurennuslasilla ja reagoidaan hyvinkin herkästi, niin kuin aivan oikein onkin, kun on kysymys ihmisten terveydestä. Eli nykyinen tupakkateollisuuden kaksinaismoraali tulee poistaa, kun toisaalta kiistetään omien tuotteiden kaikki terveyshaitat ja toisaalta, kun vaaditaan vastuuseen, pestään kädet ja sanotaan, että lääkintöhallitus ja lääkärit ovat kertoneet haitoista ja niiden pitäisi olla tiedossa.

Olen siis tältä osin erityisen tyytyväinen molempien valiokuntien mietintöihin ja katson, että otettu kanta on sekä yleisen oikeustajun mukainen että merkitsee huomattavaa edistysaskelta toimenpiteissä tupakoinnin vähentämiseksi ja sitä kautta kansanterveyden olennaiseksi parantamiseksi, ja huomattavaa,

ilman mitään tupakoiuiin kohdistuvia rajoituksia, vaan puuttumalla siihen massiiviseen taustatyöhön, piilomarkkinointiin ja epärehellisyyteen, jota tupakkateollisuus suurella rahalla harjoittaa ja joka kohdistuu erityisen vakavasti nuoriin. Ei ole mitään syytä, ettei laki soveltuvien osin koskisi tupakkateollisuutta siinä kuin muutakin elinkeinoelämää.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen ed. Puskan kanssa samaa mieltä, että tuotevastuulakia koskeva valiokunnan keskustelu oli aivan asiallinen. Olin siellä myös mukana joitakin kertoja. Mutta kyllä lähden siitä, että lainsäädännöllä täytyy olla tiukka tarkoitus ja ankara perusta, ei sitä voi huuhaan päälle tehdä, niin kuin tässä tuotevastuulain perusteella on tehty tupakkateollisuuden osalta.

Ed. Puskan puheen mukaan on vaikuttanut siltä kuin tupakkateollisuus pitäisi jollakin tavalla kiduttaa tunnustukseen ennen kuin heille annetaan armo siitä, että he jäävät tuotevastuulain ulkopuolelle. Samahan voitaisiin kohdistavinaan: Jos joku ottaa viinaa, sitten tulee juovuksiin ja kaatuu pänsä, niin sen jälkeen alkaa vaatia Alkolta tuotevastuulain perusteella korvauksia. Tässä on aivan samanlaisesta kysymys tupakan osalta. Kyllä jokin järki pitäisi olla lainsäädännössäkin. Nämä perusteet, mitä ed. Puska esitti, ovat niin käteen tuntuja, että niitä ei voi hyväksyä ollenkaan.

Ed. Soininvaara (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä puolestani olen ed. Puskan kanssa samaa mieltä tupakan tuotevastuun asiasta, ja vaikka molemmat valiokunnat ovat mielestäni aivan oikein asiaan suhtautuneet, niin toivoisin eduskunnalta joskus selkeämpää kielenkäyttöä. Pitäisi sanoa asia sillä tavoin, että kysymys siitä, onko tupakan käyttäjän tiedettävä tupakka vaaralliseksi vai ei, ei riipu siitä, mitä lääkintöhallitus sanoo, eikä siitä, mitä opettajat koulussa sanovat, vaan se riippuu yksinomaan siitä, mitä tupakkateollisuus ja tupakan myyjät siitä sanovat, koska heidän vastuustaan tässä on kysymys.

Minä olen kyllä sitä mieltä, että tässä tapauksessa pitäisi tupakkateollisuudelta todellakin puristaa tunnustus siitä, että tupakka on oikeinkin käytettynä vaarallista, tai sitten jos sitä tunnustusta ei tule ja he

vaihtävät, että se on turvallista, niin sitten he kantavat vastuun kaikista niistä riskeistä, mitä tupakkaan liittyy.

Mitä taas alkoholiin tulee, niin minun ymmärtääkseni Suomessa alkoholia markkinoiva yritys ei mitenkään ole salannut sitä, että väärin käytettynä alkoholilla on joitakin kielteisiä vaikutuksia. Ed. Aittoniemi ehkä täällä viimeksi sahtia kehui vähän liikaa. Tässä suhteessa riski oli jonkin verran suuri. Mutta joka tapauksessa kysymys on myös siitä, että tuotevastuulaki ei koske tuotteen käyttämistä väärin. Tupakan käyttämistä väärin ei kai ole se, että sitä polttaa, mutta alkoholin käyttämistä väärin on kai se, että sitä käyttää hieman liikaa.

Ed. Puska (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vastauspuheenvuorona toistan omin sanoin ed. Soininvaaran ajatuksia. Tuotevastuulaki säätelee siis tuottajan ja kuluttajan välisiä suhteita, eikä ole mitään syytä, ettei kaikkea elinkeinoelämää panna todellakin samanarvoiseen asemaan tämän lain suhteen. Todellakin kysymys on siitä, että jos yksi tuottaja, tupakkateollisuus, ei myönnä tuotteidensa haitallisuutta, niin sen täytyy todella joutua samanlaiseen vastuuseen kuin kaikki muu teollisuus. Minusta tämä on erityisen tärkeää sen vuoksi, että kysymys on todella tavattoman suurista kansanterveydellisistä haitoista.

Ed. Mönkäre: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys tuotevastuulaksi on kauan odotettu parannus kuluttajansuojaan. Valiokuntakäsittelyssä ovat tulleet esille ennakkoluulot ja pelot valmistajien ja maahantuojien suunnalta. Suomi on kuluttajansuojassa päässyt jo melko pitkälle. Tuotevastuun osalta olemme jääneet kuitenkin eräistä Euroopan maista ja myös eräistä Pohjoismaista jälkeen.

Hallituksen esitys tuotevastuulaksi perustuu Euroopan yhteisön tuotevastuudirektiiviin ja seuraa sitä suhteellisen tarkasti. Jo siitäkin syystä lain säätäminen on vähintäänkin perusteltua. Sekä talousvaliokunnassa että toisessa lakivaliokunnassa lakiesityksen vastustajien taholta tuotiin esille uhka siitä, että Suomi julistautuu nyt kuluttajansuojan ja tuotevastuun osalta poikkeuksellisen korkean suojan maaksi, jolloin kotimaisen teollisuuden kilpailukyky heikkenisi.

Tässä tulee mielestäni esille tyypillinen suomalainen alemmuudentuntoinen pelko. Olemme osanneet tässä maassa tehdä eräitä asioita hyvin, ja kansainvälistymisprosessissa on tärkeää, että tuomme näitä hyviä kokemuksia esille. Yhteisvastuullista pohjoismaista hyvinvointivaltiota arvostetaan yleisesti maailmalla, ja meidän ratkaisumallijamme eräissä asioissa pidetään esikuvina.

Kuluttajansuojassa olemme olleet kohtuullisen hyvä maa, mutta emme kuitenkaan mikään Euroopan edelläkävijä. Tuotevastuun osalta emme ole astumassa tuntemattomien uhkien yli, vaan toteuttamassa johdonmukaista, selkeää lainsäädäntöä, joka koituu sekä kuluttajan että valmistajan eduksi. Tuotevastuulain tarkoituksenahan on parantaa kuluttajansuojaa ehkäisemällä haitallisten tuotteiden kehittelyä ja valmistusta. Asiantuntijat ovat pelotelleet korvausvaatimusten lisääntymisellä. Suomen korvaustaso on alhainen, ja EY-direktiivit eivät johda korvaustason yhdenmukaistamiseen.

Kiistanalaisin kohta hallituksen esityksessä on ollut kehittyvähinkojen sisällyttäminen lakiin. Norjassa mm. kehittelyriski on jo lakiin sisällytetty, Ruotsissa asiasta käydään keskustelua, ja kaikissa ehdotuksissa kehittelyriski on mukana. Aiemman oikeuskäytännön nojalla kehittelyriski on mukana myös Ranskassa ja Belgiassa. EY-direktiivi sallii hallituksen esityksen omaksuman ratkaisun. Yleensäkin EY-direktiivit sallivat poikkeamisen parempaan suuntaan.

Kehittyvähingon määritelmä on laissa asiantuntijoiden mukaan sellainen, ettei säädös ole merkityksellinen, kun tarkoitetaan sellaista vahinkoriskiä, jota ei tuotetta liikkeelle laskettaessa ole kyetty ennakoimaan tieteen ja tekniikan kansainvälisesti pisimmälle kehittyneen tietämyksenään avulla.

Lääkevahinkovakuutus kattaa suuren osan kuluttajan tämän tyyppisistä ongelmista ja kattaa nykyisin kehittelyriskit sillä alueella. Alhainen suomalainen korvaustaso myös osittain vaikuttaa, ettei ole tulossa suomalaisen yritysten suurta kustannusrasitusta.

Kuluttaja-asiamies totesi, että mikäli kehittelyriskiä ei sisällytettäisi lakiin, koko lakia ei kannattaisi säätää. Jos kehittelyriski ei olisi mukana, voisi vastuuton valmistaja tuoda markkinoille tuotteen, jolla aavistaa voivan olla riskiä, mutta joita kukaan muu ei vielä tiedä. Eräät asiantuntijat esittivät, että

yhteiskunnan pitäisi kantaa vastuu kehittelyriskin osalta. Tuotteen valmistaja saisi siis nauttia tuotteen tuomasta taloudellisesta voitosta ehkä vuosia, mutta vahingon sattuessa yhteiskunta eli veronmaksajat eli kuluttajat taas maksaisivat.

Kuluttajaa on peloteltu myös vakuutusmaksujen nousulla. Siitä ei ole saatu näyttöä. Toisaalta kuluttajat ovat valmiita kantamaan vastuun yhteisesti, niin että yksityinen ihminen ei joutuisi kohtuuttoman vahingon kohteeksi.

Hallituksen esitys ei sisällä omavastuuta, jota eräät asiantuntijat lakiin vaativat. Omavastuu tekisi tyhjäksi kuluttajansuojan tavanomaisen vahinkotyyppin osalta. Ostessaan tuotteen kuluttaja hyväksyisi aina pienehköön riskin mahdollisuuden. Omavastuun on katsottu estävän oikeudenkäyntien lisääntymistä. On todettava, että muualla Euroopassa ei ole kuluttajavalituslautakuntia, kuten meillä. Meillä on muodostunut joustava käytäntö kuluttajariitojen ratkaisussa. Omavastuu ei sovi vahingonkorvausjärjestelmäämme, vaan on vakuutustekninen ratkaisu.

Sekä talousvaliokunta että toinen lakivaliokunta halusivat syventyä erityisesti tupakan tuotevastuuseen. Kiistatta tupakka kuuluu tuotevastuulain piiriin, koska tuotteen vaikutus kuluttajan terveyteen kuuluu siihen. Tuotevastuulaki koskee nimenomaan elinkeinon harjoittajan vastuuta eli tässä tapauksessa tupakkateollisuutta.

Tupakka on pitkälle jalostettu ja hyvin paljon tutkittu tuote. Tupakan terveysvaikutuksista on vaikuttava määrä tieteellistä näyttöä. Ainoastaan tupakkateollisuus kiistää tupakan terveysvaikutukset. Yleinen kansalaismielipidekin on terveysvaaroista tietoinen. Tupakkateollisuus vetoaa siihen, että epidemiologisilla tutkimuksilla ei saada suoraa tieteellistä näyttöä ja että eläinkokeitten tuloksia ei voida suoraan soveltaa ihmiseen. Kaikessa tieteellisessä työssä on jo aikojen sitten todettu, että tavallinen järjen käyttö ei ole kiellettyä.

Tupakan käyttö aloitetaan yleensä alle 18-vuotiaana. Tupakointi aiheuttaa voimakkaan riippuvuuden, ja lähes 90 prosenttia lapsena tupakoimaan alkaneista polttaa päivittäin myös aikuisena. Noin joka viides savukkeita päivittäin nuoruudesta alkaen kulluttanut sairastuu tupakoinnin aiheuttamaan syöpään.



Kun alkoholia on tämän lain yhteydessä verrattu tupakkatuotteisiin, on todettava, että suurin osa alkoholin kuluttajista ei koskaan omaksu päivittäistä tai läheskään jokapäiväistä tapakäyttöä ja vain alle 10 prosenttia kuluttajista käyttää alkoholia niin, että sitä on lähes jatkuvasti veressä. Valtaenemmistö alkoholin kuluttajista ei koskaan joudu kokemaan haittoja, ja heille alkoholi on niin turvallinen tuote kuin voi kohtuudella olettaa.

Tuotevastuulain käsittelyn yhteydessä tupakasta puhumisella on tietty tavoite. Koko lailla on kansanterveyden kannalta tärkeä ehkäisevä merkitys. Vahinkojen korvaaminen tuotteen käyttäjälle tulee vasta toissijaisena. Terveyspolitiikan kannalta tuotevastuulaki vahvistaa ehkäisevää terveystoimintaa. Tällä hetkellä tupakkateollisuus ei myönnä tupakalla olevan terveysvaikutuksia. Tupakan tuotevahingot ovat jääneet kokonaan kuluttajien kannettaviksi. Vastuun tuotemarkkinoinnista terveyshaittojen osalta tupakkateollisuus on siirtänyt lääkintöhallitukselle.

Omassa markkinoinnissaan tupakkateollisuus vetoaa piilovaikutelmien kautta siihen, että nuoret, menevät, kauniit ja menestyvät ihmiset tupakoivat. Lääketieteellisen tiedon mukaan tupakan normaalikäyttö on erittäin haitallista. Se aiheuttaa useita vakavia tauteja ja on tappavaa merkittävälle osalle kuluttajista. Kukaan ei odota, että tupakkateollisuus kehittäisi tuotevastuulain jälkeen terveydelle haitattoman tupakkatuotteen. Keskeinen tavoite tupakan osalta tuotevastuulailla on mielestäni vaikuttaa tupakkateollisuuden markkinointiin niin, että se muuttuu terveysvaikutuksien osalta vastuullisemmaksi.

Tuotevastuulain käsittelyn yhteydessä on keskusteltu myöskin alkutuotteiden jättämisestä lain ulkopuolelle. Tätä ei kuitenkaan katsottu aiheelliseksi. Kotimaiset alkutuotteet ovat yleensä puhtaita eivätkä ole aiheuttaneet korvausvaatimuksia. Ulkomaisten tuotteitten osalta meillä ei ole mitään syytä vähentää turvallisuusvaatimuksiamme.

Myös lakiesitykseen liittyvästä vanhentumisajasta on keskusteltu. Nyt esityksessä olevaa kymmentä vuotta on pidetty lyhyenä. Norjassa vanhentumisaika on kaksikymmentä vuotta. Kuluttaja-asiamies olisi kokonaan poistanut vanhentumisaikaa koskevan pykälän. Valiokunta tässä vaiheessa päätyi kui-

tenkin lausumaan, että yleiseurooppalaista käytäntöä seurataan ja lakia tarvittaessa muutetaan.

Ed. Lax: Herr talman, herra puhemies! Det är visst viktigt att vi får en modern produktansvarighetslag också i Finland. Det bestrider ingen. Tyvärr gick det bara så redan när regeringen kom överens om propositionen att det kom in ett i mitt tycke ytterst olyckligt stadgande. Och tyvärr har det inte heller varit möjligt att åstadkomma en ändring på den här punkten i riksdagen. Jag avser det som också har berörts här i några tidigare inlägg, ansvaret för den så kallade utvecklingsrisken.

Herra puhemies! On toki tärkeää, että myös Suomeen saamme ajanmukaisen tuotevastuulainsäädännön. Sitä kukaan ei kiistä. Mielestäni oli vain erittäin kohtalokasta, että jo silloin, kun hallitus sopi lakiesityksen sisällöstä, sinne sisällytettiin vastuu kehittelyriskistä. Vielä valitettavampaa on tietysti se, että eduskunnastakaan ei ole löytynyt ymmärtämystä tämän kohdan korjaamiseksi.

Vastuu kehittelyriskistä tarkoittaa sitä, että tuotteen valmistaja ei edes maailman parhaimmalla tiedolla olisi voinut välttää tuotteen myöhemmässä vaiheessa synnyttämää vahinkoa. Kyllä minäkin ymmärrän, että tällainen objektiivinen vastuu voisi olla sinänsä perusteltavissa. Olen vain sitä mieltä, että ei vielä Suomessa. Elämme integroituvassa Euroopassa, ja on hyvin tärkeätä, että kuljemme tasatahdissa muun Euroopan lainsäädännön kanssa.

Täällä on, kuten ed. Mönkäre, mainostettu lakia edistykseksi. On todettu, että tämä on johdonmukaista, meidän täytyy kulkea kehityksen kärjessä. Kenen kustannuksella?

Itse asiassa varmasti objektiivisesti on niin, että on erittäin hankala — näin ovat myös valiokunnassa kuullut asiantuntijat todeneet — erottaa kehittelyriski muusta objektiivisesta tuotevahinkovastuusta. Mutta tämä asia ei olekaan objektiivisista kriteereistä kiinni, vaan tämä on puhdasta psykologiaa. Se on psykologiaa, joka iskee Suomen talouselämän selkärankaan, suomalaisen yrittäjään. Jos suomalainen yrittäjä kokee, että hän on huonommassa asemassa kuin useimmat muut eurooppalaiset kilpailijat, taikka

kun ulkomaiset yrittäjät kokevat, että Suomessa on voimassa kireämpiä määräyksiä kuin muualla, niin yrittäjät käyttäytyvät myös tämän mukaan eikä ollenkaan välttämättä Suomen kuluttajan taikka suomalaisen hyvinvoinnin kannalta edullisesti.

Yrittäjähän yleensä toimii erittäin suuren epävarmuuden vallitessa, pyrkii minimoimaan epävarmuustekijät, harmitekijät. Jos hän kokee olevansa huonommassa asemassa täällä, hän saattaa siirtää tuotekehittelynsä pois Suomesta, ja myös meille tärkeät uustuotteet saattavat viipyä ennen kuin niitä ruvetaan Suomessa markkinoimaan. Voi olla tärkeitä kemian teollisuuden tuotteita ja muita, joita täällä tarvitaan, mutta me emme saa niitä tänne, kun me olemme ensinnäkin pieni markkina-alue ja toiseksi jos ulkomaiset yrittäjät kokevat: miksi sinne turhaa riskiä otamaan. Tämä ei varmasti ole Suomen kuluttajan edun mukaista.

Ottaen huomioon, että rajanveto kehittelyriskin ja tuotevahinkovastuun välillä on aika teoreettinen, käytännössä ilmeisesti suomalainen kuluttaja ei jää mistään paitsi. Viiden vuoden kuluttua EY:ssä tarkistetaan tilanne ja on hyvin mahdollista, että silloin sisällytetään kehittelyriski EY-maiden lain-säädäntöön. Silloin on aika Suomenkin läheteä siihen mukaan.

Toinen vaikutus tästä voi olla se, että Suomesta tulee kokeilukenttä. Luodaan oikeudenkäyntipaineita. Täällä yritetään rajankäyntiä. Tämäkään ei ole meidän kannaltamme millään lailla edullista.

Kaiken kaikkiaan minä pelkään, että me nyt teemme karhunpalveluksen niin suomalaiselle yrittäjälle kuin suomalaiselle kuluttajallekin.

Jag tror inte alls att det är klokt att här föregripa utvecklingen i EG-länderna. Det finns risk för att finländska företag flyttar bort sin produktutveckling från Finland, det finns risk för att utländska företag inte kommer hit med för oss viktiga produkter enbart av den orsaken att de upplever att Finlands lagstiftning är hårdare, skapar bekymmer för dem. Det här gagnar inga som helst konsumentskyddssyften i all synnerhet som gränsdragningen mellan utvecklingsrisk och annat produktansvar är ytterst obestämbar och i praktiken inte kommer att innebära att den finländska konsumenten överhuvud-

taget förlorar någonting på kuppen, fastän vi skulle hålla oss till en lindrigare formulering, en sådan som alla EG-länderna utom Luxemburg har gått in för. Luxemburg har som känd ingen industriell produktion att ståta med.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lax tuntee liikuttavan syvää huolta suomalaisesta yrittäjästä, jonka hän myös kuvaa erittäin taantumukselliseksi, mitä minä en usko. Uskon, että suomalaiset valmistajat ja yrittäjät ovat vastuullisia ja ymmärtävät lain positiivisen merkityksen myös heille valmistajina ja maahan-tuojina. Suomalainen yrittäjä on myös aina kuluttaja, joka varmasti arvostaa sitä, että liikkeellä olevat tuotteet ovat turvallisia ja pitkälle tutkittuja. Lain tarkoitushan on ennalta ehkäisevä eikä korvaava, niin kuin olemme jo useasti tässä keskustelussa tuoneet esille.

Useissa maissa on jo hyväksytty kehittelyriski. Asiantuntijat ovat todenneet, että kehittelyriskin erottaminen muusta riskistä on useimmiten mahdotonta. Asiantuntijoista professori Wilhelmsson mm. totesi, että näin määriteltynä muutos ei ole merkittävä mutta sen pois jättäminen olisi erittäin merkittävää. Se jättäisi suuren aukon. En usko, että viiden vuoden kuluttua Suomea tuomitaan liian edistyskellisenä maana EY:ssä. Uskon, että viiden vuoden kuluttua Suomen kaltainen käytäntö, joka jo nyt on useissa muissa maissa, on yleinen käytäntö myös koko Euroopassa.

Ed. Saarinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Laxin puheenvuoron johdosta haluan todeta siltä osin, kuin hän viittasi elinkeinoelämän mahdollisesti hallussaan pitämään teknologiaan ja osaamiseen, joka saattaa Suomesta karata, mikäli suhtaudutaan tupakkateollisuuden tarpeisiin ja yrittämisen edellytyksiin kielteisellä tavalla, että tällä argumentilla meitä ei voida kiristää eikä pidä kiristää. Kansalliset terveysarvomme ovat aivan liian kallista kauppatavaraa näille markkinoille. Jos tupakkateollisuudella on jotakin yleishyödyllistä osaamista hallussaan ja se kiristää tupakkamarkkinoille parempia edellytyksiä, vieköön sitten osaamisensa maamme rajojen ulkopuolelle. Ei leikitellä kansallisilla terveysarvoilla. Meillä ei ole

mitään perustetta eikä tarvetta hyysätä millään tavalla tupakkateollisuutta.

Ed. Löyttyjärvi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Lax totesi äsken, että rajan veto kehittelyriskin ja normaalin tuotevastuun välillä on teoreettinen. Koska näin varmasti onkin, on todella välttämätöntä se, että myös kehittelyriski sisältyy lainsäädäntöön, että meillä todella omaksutaan objektiivisen vastuun periaate, jotta ei jouduttaisi hyvin vaikeisiin tulkintaongelmiin, joita myös ed. Lax pelkäsi omalta osaltaan syntyvän.

Hän kysyy myös, kenen kustannuksella Suomen pitäisi olla kehityksen kärjessä. Mielestäni kysymys on väärä. Pitäisi mielestäni asettaa asia näinpäin, että meidän tulisi olla kehityksen kärjessä suomalaisen kuluttajan hyväksi ja viime kädessä myös laajemmin ottaen eurooppalaisen kuluttajan hyväksi.

Kuten ed. Mönkärekin totesi, Euroopassa on ainakin kasvamassa uusi kuluttajasukupolvi, joka on entistä vaativampi, tuotetietoisempi ja joka vaatii erittäin suurta kuluttajaturvallisuutta. Tiukka tuotevastuulaki voi olla yksi merkittävä kilpailutekijä myös suomalaiselle yritystoiminnalle.

Ed. Lax (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Saariselle haluan vain todeta, että minä en puhunut ollenkaan nyt tupakan sisällyttämisestä lain piiriin tai ei. Minusta on täysin selvää, että lakia sovelletaan tupakkaan. Eri asia on se, että mm. niillä perusteilla, jotka ed. Aittoniemi on tuonut esille, tuskinpa tuomitaan mihinkään.

Ed. Mönkäreen puheenvuoro osoittaa juuri sitä vallitsevaa käsitystä, että uhotaan edistyskäsitystä jne., mutta mitä tavoitellaan? Kuluttajansuojaa tavoitellaan, hyviä tuotteita. Tällainen ankara tuotevastuu ilman kehittelyriskiä vie aivan varmasti samaan suuntaan.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiistan jyrkästi, että uhottaisiin, kun puhutaan asiallisesti ja selkeästi asiantuntijoitten mielipiteisiin vedoten.

Muistutan ed. Laxille mieleen, että lääkevahinkolaissa on hyväksytty puheena olevan tyyppiset vahingot. Jokainen meistä oli sitä mieltä, että talidomiditapauksissa pitää tuotteen kehittäjä saattaa vastuuseen. Talidomi-

din aikana ei lääkevahinkolakia ollut eivätkä ihmiset saaneet korvauksia. Tänä päivänä elämme sellaisessa maailmassa, jossa tällaiset syy-yhteydet ovat ihmisille selviä ja kuluttajalla on oikeus saada korvaus vahingosta, jonka tuotteen kehittäjä on aikaansaanut, koska lain tarkoituksena ei suinkaan ole rajoittaa tuotekehittelyä vaan päinvastoin edistää sitä turvallisempaan ja terveellisempään suuntaan. Sen se tulee tekemään, siitä olen varma.

Ed. Savela: Herra puhemies! Ensinnäkin suhteeseen tuottaja — kuluttaja: Ei myöskään tuottajalla ole tuotetta kehittäessään lähtökohtana se, että hän saattaisi aikaan vahinkoa, vaan tuottajalla on lähtökohtana tuotetta kehittäessään se, että hän tekee sellaista tuotetta, joka on myös kulusystävällinen. Tässä mielessä minä olen ihan yhtymässä myös ed. Laxin käsityksiin siitä, että silloin kun lakia säädetään, lainsäädännössä tulee myös ottaa huomioon molempien, tässä tapauksessa sekä tuottajien että kuluttajien, näkökohdat niin kuin niissä asiantuntijalausunnoissa, joita kuulumme, saimme myös tämän toisen puolen näkyviin.

Käsillä oleva lakiesitys sopii EY-direktiivien piiriin ja noudattelee niitä pääpiirteissään eräin poikkeuksin, joista edellä puhutussa tupakka-asiassa mm. toinen lakivaliokunta meni lausunnossaan jopa niin pitkälle, että käsitteli sitä tuotekohtaisesti mutta kylläkin koko kansanterveyttä ajatellen varsin merkittävää asiaa. Minä yhdyin ed. Puskan näkemyksiin tässä suhteessa, mikä koskee tupakkaa, niin kuin myös valiokunnassa hyvin monet valiokunnan jäsenet tekivät.

Lakiesityksessä lähdetään siitä, että tuotevastuulain mukainen vastuu kuuluu ensi kädessä tuotteen valmistajalle tai tuottajalle. Jokainen valmistaja-tuottaja kantaa vastuun siitä, että hänen valmistamansa tai tuottamansa tuote on niin turvallinen kuin kohtuudella on aihetta odottaa sitä liikkeelle laskettaessa ja ottaen huomioon sen tiedon tason, joka sillä hetkellä on vallitsemassa. Tämä periaate on sinänsä aivan oikea. Se on myös yhdenmukainen EY-direktiivien, EY-maiden uuden tuotevastuulain säädösten, kanssa.

Lain olisi kuitenkin turvattava myös valmistajalle kohtuulliset oikeudet vapautua

korvausvastuusta tietyissä tapauksissa. Esitys on tässä suhteessa eräiltä osin ankarampi kuin EY:n ministerineuvostossa vuonna 1985 hyväksytty direktiivi itse asiassa edellyttää. Direktiivin mukaan nimittäin ns. kehittälyvahinkoja ei korvata. Sama koskee myös esinevahinkoja, jotka ovat pienempiä kuin 500 ecua eli noin 2 500 markkaa. Suomalaisen valmistajan kannalta on erityisen valitettavaa se, ettei hänellä ole mahdollisuutta vastuusta vapautuakseen vedota siihen, että vahinko on aiheutunut tuotteen ominaisuudesta tai vaikutuksesta — tähän edellä myös viittasin — jota tieteen ja tekniikan taso huomioon ottaen ei ole voitu ennakoita tuotetta liikkeelle laskettaessa.

Suomalaisen tutkimus- ja kehitystyön kannalta on ensiarvoisen tärkeää, ettei suomalaiselle valmistajalle aseteta ankarampaa tuotevastuuta kehittämistään tuotteista kuin hänen eurooppalaisilla kilpailijoillaan on. EY-direktiivin mukaan esinevahingosta suoritetaan korvaus vain sikäli kuin vahinko ylittää edellä mainitun 500 ecua. Tämä määrä vastannee edellä mainittua Suomen rahan markkamäärää. Turhien ja pienten mutta kalliiden oikeudenkäyntiprosessien välttämiseksi olisi ollut tarkoituksenmukaista myös Suomen tuotevastuulakiin ottaa vastaava omavastuurajoitus.

Edellä mainittuja muutamia sekä kehitteilyä että myös omavastuuta koskevia asioita silmällä pitäen pidän erityisen tärkeänä sitä, että Suomen tuotevastuulaki on mahdollisimman yhdenmukainen EY-maiden tuotevastuulainsäädännön kanssa jatkoa ajatellen. Suomalaisella valmistajalla ja maahantuojalla tulee olla vähintään yhtä laajat puolustautumismahdollisuudet kuin hänen ulkomaisella kilpailijallaan on. Tästä syystä jatkoa ajatellen on ensiarvoisen tärkeää, että lain ja käytännön keskinäistä suhdetta seurataan erittäin tiiviisti ja tarvittaessa muutetaan lakia, jotta Suomi ei kilpailullisesti tule muita EY-maita huonompaan asemaan eikä meistä lain soveltamisen suhteen tule kokeilukenttää.

Ed. Jokinen: Herra puhemies! Ed. Savela toisti usean kerran sitä, ettei tuottaja ole halunnut tuotteesta sellaista, mikä ei olisi säädösten mukainen. Ainakin tupakkatehtailijat jo kauan ovat tietäneet tuottavansa sellaista, mikä tuottaa todella ihmisille vahin-

koa, terveydellisiä vahinkoja. Se ei ole mikään salaisuus, ja kuitenkin sitä jatkuvasti tuotetaan ja varsin tietoisena siitä, että se tuottaa ihmisille hyvin vakavia sairauksia. Hyvin tuhoisaa sen tuottaminen on myös luonnolle ja ympäristölle eri puolilla maailmaa. Siitä huolimatta tämä toimii täydellä teholla, jopa aina vain tehokkaammin ja tehokkaammin.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, 1 §:n edellä oleva väliotsikko, 3 ja 4 §, 3 §:n edellä oleva väliotsikko, 5 ja 6 §, 5 §:n edellä oleva väliotsikko, 7 § ja sen edellä oleva väliotsikko, 8 § ja sen edellä oleva väliotsikko, 9 § ja sen edellä oleva väliotsikko, 10—13 §, 10 §:n edellä oleva väliotsikko, 14 § ja sen edellä oleva väliotsikko, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

### **13) Ehdotus laiksi asunto-olojen kehittämisrahastosta annetun lain muuttamisesta**

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 60

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 5

Suuren valiokunnan mietintö n:o 66

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 66. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 2, 4, 6 ja 7 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon

14) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o  
12 (HE n:o 104/1989 vp.)

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13. Kyselytunti on ensi torstaina kello 17.

15) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o  
13 (HE n:o 103/1989 vp.)

16) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o  
14 (HE n:o 157/1989 vp.)

Täysistunto lopetetaan kello 22.34.

17) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 3  
(HE n:o 37)

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

